

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Första kammaren.

Nr 7.

Tisdagen den 22 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående anslag till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän;

nr 100, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

nr 102, med förslag till lag angående upphävande av 9 § lagen den 7 maj 1918 (nr 294) om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden; samt

nr 106, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag.

Justerades protokollen för den 16 och den 19 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 39, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utsködningslagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående ändrade bestämmelser om ersättning för flyttningskostnad åt befattningshavare i statens tjänst.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1—3 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 87, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker; och
nr 88, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående anslag till inredning och utrustning vid veterinärhögskolan.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 96, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; samt
nr 99, angående anslag till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 104, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 2 och 29—33 samt memorial nr 34, bevillningsutskottets betänkanden nr 4—6, första lagutskottets utlåtande nr 4, andra lagutskottets utlåtanden nr 5—8 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 3—8.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 97, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.; samt

nr 105, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 27, 97, 98, 100—102, 105 och 106.

Herr **Holmström** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Till 1934 års riksdag lämnade Kungl. Maj:t en proposition — nr 222 — med förslag till nytt tjänstepensionsreglemente. Enligt detta skulle pension utgå »till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfalle». Detta innebar en något vidgad förmån för de efterlevande. Det kunde betraktas såsom ett slags begravningshjälp. Men det skulle gälla endast de f. d. befattningshavare, som pensionerats *efter* det nya reglementets ikraftträdande.

Interpellation ang. tiden för pensions utgående efter pensions-tagares frånfalle.

Detta medförde en påtaglig orättvisa gent emot änkor efter de f. d. befattningshavare, som pensionerats före denna tidpunkt. I syfte att vinna rättelse i detta hänseende lämnades i andra kammaren en motion av herr Lundqvist jämte medmotionärer, av vilka jag var en. I denna anfördes bl. a. följande. »Med hänsyn till de blygsamma änkepensionerna och de många extra utgifter (högre skatter och hyra m. m.), som de efterlevande måste dragas med under den första tiden efter mannens frånfalle, innan de hunnit anpassa sig efter de ändrade förhållandena, synes det nämligen i hög grad behjärtansvärt, att mannens pension får utgå under hela den närmaste månaden efter dödsfallet även om befattningshavaren avgått ur tjänst före det nya reglementets ikraftträdande.»

Med anledning av denna motion och i anslutning till dess yrkande fattade riksdagen följande beslut: »Riksdagen får slutligen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående ändrade bestämmelser i fråga om tid för pensions utgående efter pensionstagares frånfalle, såvitt angår f. d. civila befattningshavare samt arbetare i statens tjänst, som avgått med pension före ikraftträdandet av de under 1) och 2) här ovan omförmälda pensionsreglementena, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda.»

Detta beslut anmäldes till Konungen i riksdagens skrivelse nr 384.

Kungl. Maj:t har med anledning av denna anhållan icke framlagt något förslag för riksdagen.

År 1939 — alltså sedan 5 år förflutit efter det riksdagen gjorde denna sin anhållan hos Kungl. Maj:t — begagnade herr Lundqvist tillfället att i en debatt i andra kammaren erinra herr finansministern om saken och vädjade till herr finansministern att taga sig an densamma.

Denna erinran har icke föranlett något uttalande av herr finansministern och ännu mindre någon åtgärd.

Nu — år 1944 — ha tio år förflutit sedan riksdagen hos Kungl. Maj:t anhöll om utredning och förslag i denna angelägenhet, och ännu har riksdagen icke erhållit något besked. Herr finansministern, som under dessa tio år med undantag för några månader under år 1936 oavbrutet innehåft sitt ämbete, har, av allt att döma, icke behagat fästa avseende vid riksdagens beslut.

Jag måste säga, att det är beklämmande att i dessa tider, då det talas så mycket om social ansvarskänsla, det icke skall vara möjligt att få effektuerat ett riksdagsbeslut, som är för staten så betydelselöst, men för de änkor, varom det är fråga, så utomordentligt betydelsefullt.

Med anledning av vad jag anført får jag vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1) Vilken är anledningen till att herr statsrådet icke hittills beaktat 1934 års riksdags beslut i denna sak?

2) Har herr statsrådet för avsikt att till årets riksdag framlägga något förslag i saken?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.14 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 27, angående anslag till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 97, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.; samt nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 100, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; samt

nr 102, med förslag till lag angående upphävande av 9 § lagen den 7 maj 1918 (nr 294) om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 105, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under

andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att antalet i gällande personalförteckning för häradsrätterna upptagna tingssekreterare ökades från 44 till 46, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45, dels ock till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 5 072 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att Hallands mellersta domsaga skulle hänföras till lönegrupp III samt Villands domsaga ävensom Kinds och Redvägs domsaga till lönegrupp I.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förhaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. Schlyter* (I: 113) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Andersson* i Falkenberg m. fl. (II: 196), vari hemställt, att riksdagen ville föreskriva, att Hallands mellersta domsaga skulle hänföras till lönegrupp IV och Villands samt Kinds och Redvägs domsagor till lönegrupp II, ävensom vidtaga härav föranledda ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till avlöningsstat för häradsrätterna samt anvisa på grund av domsagornas uppflyttning i högre lönegrupper ytterligare erforderliga medel till avlöningsförstärkningar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för häradsrätterna vidtaga den ändringen, att antalet tingssekreterare ökades från 44 till 46;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 113 och II: 196

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 5 072 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Johan Bernhard Johansson* och herr *Petersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) med bifall — — — till 46;

2) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 113 och II: 196,

a) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 5 072 100 kronor.

Enligt reservanternas förslag skulle Hallands mellersta domsaga uppflyttas till lönegrupp IV, medan Villands domsaga samt Kinds och Redvägs domsagor, på sätt Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, skulle hänföras till lönegrupp I.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! På denna punkt har jag jämte en annan ledamot av utskottet antecknat en reservation. Vid den gransk-

*Ang. vissa
domsagors
placering i
lönegrupp.*

Ang. vissa domsagors placering i lönegrupp. (Forts.)

ning av ärendet, som inom utskottet föregått beslutet, ha vi kommit till den uppfattningen — såsom framgår av reservationen — att Hallands mellersta domsaga icke synes ha blivit rättvist placerad i fråga om lönegrupp. Till grund för lönegruppsplaceringen har legat en förteckning över rikets domsagor, ordnade efter poängtal. Denna förteckning har tillställts utskottet, och vi ha tagit del därav. Det förefaller, som om man kan hysa åtskillig tveksamhet när det gäller frågan om hur denna poängberäkning borde tillämpas vid lönegruppsplaceringen, inte bara beträffande Hallands mellersta domsaga utan också rörande några andra.

Hallands mellersta domsaga har med ett poängtal av 9 365 placerats i lönegrupp III, under det att — för att ta ett exempel — Oppunda och Villåttinge med praktiskt taget samma poängtal, nämligen 9 386, placerats i lönegrupp IV. Sådana ojämnheter kunna uppletas också på andra ställen. Jag har fäst mig vid att även Gotlands och Nora domsagor trots höga poängtal ha placerats i lönegrupp III.

I fråga om Hallands mellersta domsaga ha motioner väckts i båda kamrarna med yrkande, att den måtte uppflyttas i lönegrupp IV. Jag har funnit, att det föreligger skäl för ett sådant yrkande. Utskottsmajoriteten säger ju också: Utskottet har från justitiedepartementet erhållit del av det material, på vilket Kungl. Maj:ts beslut om lönegruppsindelning grundar sig. Vid genomgången av detta material och på grund av de upplysningar i övrigt, som utskottet inhämtat, har utskottet kommit till den uppfattningen, att den kritik mot placeringen, som grundar sig på en jämförelse mellan Hallands mellersta och södra domsagor, icke helt saknar fog.» Det finns således även enligt majoritetens mening fog för den kritik, som riktats mot placeringen av Hallands mellersta domsaga.

Till denna överfördes för några år sedan Falkenbergs stad, som har lagts under landsrätt. Domsagan har två tingslag med tingshus i Falkenberg och Varberg. Såväl i Falkenberg och närmast däromkring som i Varberg pågår en livlig bebyggelse, och befolkningen synes vara stadd i tillväxt. Den ökade avstyckningen och bebyggelsen medför också ett ökat arbete för domarkansliet.

Hur poängtalerna uträknas har jag inte riktigt klart för mig. Det har upplysts, att de grundas på antalet brottmål, antalet timmar som tingsammansträdena pågå och dylikt. Det kan dock beträffande tingsammansträdenas längd erinras om att i en domsaga som denna, där domhavanden bor i Falkenberg och har att sköta även Himle härad med tingshus i Varberg, torde det vara ganska naturligt, att man påskyndar tingsbehandlingen vid sammansträdena i Varberg så mycket som möjligt. Det torde vara både naturligt och riktigt, att så sker, men detta leder till en minskning av det poängtal som ligger till grund för lönegruppsplaceringen.

Med utgångspunkt från vad jag har funnit i handlingarna och med stöd även av utskottets majoritet, som så uttryckligt säger ifrån, att det inte helt saknas fog för kritiken mot denna domsagas placering, har jag som sagt velat anföra en reservation. Det kan kanske uppstå den tanken, att här skulle ligga något lokalt intresse bakom. Så är dock inte alls fallet, jag tillhör inte domsagan, utan har helt grundat min framställning på den uppfattning jag skaffat mig genom att granska handlingarna och den kännedom jag har om domsagan. Jag har också, som jag nyss sagt, ett visst stöd i utskottsmajoritetens uttalande i motiveringen.

För att ännu en gång återgå till frågan om poängtalerna för domsagorna, så tror jag, det skulle vara lämpligt, om justitiedepartementet ville företa en ny omprövning och undersöka, huruvida alla de förhållanden, som kunna inverka på domsagornas placering i lönegrupp, verkligen äro beaktade vid bestämman-

Ang. vissa domsagors placering i lönegrupp. (Forts.)

det av dessa poängtal. Det förefaller vid en granskning av denna förteckning, som om man kunde hysa tveksamhet på åtskilliga punkter. I varje fall har tveksamheten varit så stor i det nu förevarande fallet, att det väckts motioner i kamrarna; det har även yppats mycket stor tveksamhet hos utskottsmajoriteten.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att på den föredragna punkten få yrka bifall till den av mig och herr Pettersson i Dahl avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Linder*.

Herr **Nilsson, Bernhard**: Herr talman! Den föregående ärade talaren kritiserade huvudsakligen den poängberäkning, som ligger till grund för domsagornas placering. Inom statsutskottets tredje avdelning hade vi vid ärendets behandling den person närvarande, som inom justitiedepartementet huvudsakligen har sysslat med detta ärende. Vi fingo därigenom en grundlig inblick i hur man har resonerat där vid uppgörandet av denna poängberäkning. Han vitsordade också, att den poängberäkning som använts inte har varit helt utslagsgivande, utan också vissa andra faktorer, som inte synas i poängberäkningen, ha påverkat placeringen i de olika grupperna. Det framgår också av en uppställning, som jag har här tillgänglig, att ett tiotal domsagor, som ha högre poäng än Hallands mellersta, likväl äro placerade i samma grupp som Hallands mellersta domsaga. Det är Uppsala läns norra domsaga, Bråbygdens och Finspånga läns domsaga, Västernärkes domsaga, Västmanlands västra domsaga, Skövde domsaga, Jösse domsaga, Njudungs domsaga, Gästriklands östra domsaga, Gotlands domsaga och Nora domsaga. Av dessa tio domsagor äro tre placerade i lönegrupp III, fastän de ha högre poäng än Hallands södra domsaga, vilken är placerad i grupp IV. Detta beror givetvis på omständigheter, som inte framgå av poängberäkningen men som ha ansetts vara av sådan betydelse, att man måst ta hänsyn därtill vid bestämmandet av domsagornas placering i lönegrupper.

Med anledning av vad herr Johansson nämnde om uttalandet i utskottets motivering, att det finns skäl, som tala för att Hallands mellersta domsaga finge samma ställning som Hallands södra, vill jag påpeka, att i samma stycke återfinnes ett uttalande, som lyder så här: »Till vilken av de två lönegrupperna nämnda domsagor bort hänföras är emellertid tveksamt.» Om man skulle göra en ändring av lönegruppsplaceringen med hänsyn till domsagornas arbetsbörda, skulle det, såvitt vi ha kunnat bedöma frågan i tredje avdelningen, sannolikt innebära, att man flyttade ned Hallands södra domsaga i tredje gruppen. Det finns lika starka skäl för detta som för att flytta upp Hallande mellersta domsaga i fjärde lönegruppen. Detta gör, att man i tredje avdelningen inte har ansett sig kunna gå in för någon ändring här. Det är uppenbart, att det kan råda olika meningar om hur en domsaga bör vara placerad, men när en placering nyligen har skett, kan man inte rubba på den utan ingående undersökning om vilka konsekvenser en ändring skulle medföra.

Jag ber på grund av detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr **Siljeström**: Herr talman! Jag har alltid hyst den allra största beundran för min partiledare herr Johan Bernhard Johansson och hans förmåga att tränga in i alla förekommande ärenden, men jag får säga, att min beundran steg till en oanad grad, då han sade, att han av de tillgängliga papperen fått den bestämda uppfattningen att Hallands mellersta domsaga borde placeras i samma lönegrad som Hallands södra.

Ang. vissa domsagors placering i lönegrupp. (Forts.)

Jag hade förra året den äran att tillhöra det sammansatta stats- och första lagutskottet, som hade att ta ställning till Kungl. Maj:ts förslag rörande domsagornas placering i olika lönegrupper. Vi hade också i utskottet den tabell tillgänglig, som herr Bernhard Nilsson nu har förevisat och läst upp delar av för kammaren. Vi funno emellertid mycket snart, att det för oss var alldeles omöjligt att på den tid, som stod oss till buds under vårsessionen, gå igenom hela denna tabell och noggrant granska alla de olika synpunkter, som spelat in vid domsagornas hänförande till den ena eller andra lönegruppen. Utskottet resignerade och förklarade, att vad beträffade domsagornas fördelning på olika lönegrupper och maximiantalet domsagor i varje grupp hade utskottet icke varit i tillfälle att ingå i någon närmare granskning av förslaget. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t ägnade denna fråga fortsatt uppmärksamhet.

Utskottet hade den bestämda uppfattningen, att en närmare granskning av de olika spörsmål, som här äro avgörande, knappast kan ske annat än i Kungl. Maj:ts kansli. Skulle Kungl. Maj:t vid den fortsatta granskning, som jag förmodar äger rum varje gång det blir en ny innehavare av domsagan, finna en ändring av placeringen motiverad, får ju riksdagen ta ställning därtill, men att nu på grund av vad en enskild motionär framhåller göra ändringar i detta system, som med noggrannhet har uppgjorts inom Kungl. Maj:ts kansli, anser jag vara alldeles uteslutet. Om här kanske föreligger en orättvisa, så kan man vara ganska övertygad om att varje rent tillfällig ändring skulle innebära en orättvisa på något annat ställe. Därför att man känner till ett fall, såsom herr Johan Bernhard Johansson nu gör, och finner det egendomligt, att två domsagor, som ligga bredvid varandra, ha placerats i olika lönegrad, kan man inte göra en ändring i systemet på den punkten, utan man får då företa en grundlig omprövning av hela systemet. Det kan inte vara rättvist, att man bryter ut ett fall, som kanske har stuckit någon motionär i ögonen. Det är mycket möjligt, att Hallands mellersta domsaga på grund av nya förhållanden har fått en ändrad struktur, men det har åtminstone för dem, som aspirerat på att söka domsagor, alltid varit klart, att Hallands södra domsaga var avsevärt mer arbetstyngd än Hallands mellersta och att den förra borde placeras i en högre lönegrupp än den senare. Man det kan ju som sagt ha inträtt ändrade förhållanden. Detta torde knappast riksdagen kunna här ta ställning till, utan man måste överlåta åt Kungl. Maj:t att lägga fram förslag därom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Det har varit en mycket svår och grannlaga uppgift att fördela de 115 domsagorna på de fem olika lönegrupper, som äro fastställda för häradshövdingarna. Vi försökte naturligtvis inom justitiedepartementet, innan denna fördelning skedde, att skaffa oss ett så allsidigt material som möjligt för att kunna verkställa en rättvis uppdelning. Vi ha först och främst skaffat in statistiska uppgifter, i den mån så har varit möjligt, angående arbetsbördan i de olika domstolarna och därvid tagit hänsyn inte bara till rättegångsmålen utan också till alla andra ärenden, som förekomma i häradsrätterna. Men vi ha inte byggt enbart på detta statistiska material, utan vi ha givetvis också måst ta hänsyn till en hel del andra faktorer, av vilka många äro ganska oberäkneliga eller i varje fall mycket svåra att uttrycka i exakta siffror. Vi ha tagit hänsyn till var kanslierna äro belägna, till svårigheterna i övrigt att rekrytera domsagorna o. s. v.

Det är givet, att då det gäller att göra en fördelning som denna, uppkommer det fall, då man kan undra: varför har den domsagan placerats så och så och den domsagan så och så, varför ha de inte blivit jämställda? Man kan nog peka på fall, där en orättvis placering synes ha skett, men om man går till

Ang. vissa domsagors placering i lönegrupp. (Forts.)

det grundmaterial, som legat bakom denna uppdelning, tror jag, att man i varje enskilt fall skall kunna ganska väl försvara den placering, som har gjorts.

Frågan har aktualiserats beträffande tre domsagor, vilkas placering nu på grund av väckta motioner särskilt behandlats av statsutskottet. Speciellt har Hallands mellersta domsaga varit under diskussion. Motionärerna och reservanterna i statsutskottet ha funnit, att den är för lågt placerad och att den borde flyttas upp i samma lönegrupp som Hallands södra domsaga.

Jag har fått det intrycket av statsutskottets yttrande, att — som ju också herr Bernhard Nilsson framhöll — statsutskottets majoritet inte har haft den uppfattningen, att Hallands mellersta domsaga är för lågt placerad, utan snarare att Hallands södra domsaga har kommit för högt upp, och att det rätta vore, om man skulle göra en justering här, att flytta ned den södra domsagan i stället för att flytta upp den mellersta.

Enligt min mening finnas emellertid rätt starka skäl för den skillnad på de två angränsande domsagorna, som Kungl. Maj:t har gjort. Vi ha, såsom flera talare ha nämnt här, gjort upp en poängtabell över domsagornas arbetsböda, och enligt denna tabell kommer Hallands södra domsaga betydligt högre än Hallands mellersta; den ligger väl ungefär 1 000 poäng högre. Poängtabellen — jag skall inte gå in på detaljer här — har gjorts upp med mycket stor omsorg. Man har inte bara räknat ihop, hur många mål och ärenden som förekomma i varje domsaga, utan man har också försökt klassificera de olika arbetsuppgifterna och tillmätta dem det värde, som de ha ur arbetssynpunkt. Utom de direkta arbetsuppgifterna har man också bland annat tagit hänsyn till antalet rättegångsdagar och rättegångstimmar. Det visar sig i fråga om de två domsagor, som nu äro på tal, att man i Hallands södra har 40 rättegångsdagar om året, under det att man i Hallands mellersta har 30. Det är också en ganska avsevärd skillnad i fråga om antalet rättegångstimmar i de två domsagorna. Jag vill minnas, att det i södra domsagan är omkring 230 rättegångstimmar om året, medan det i mellersta domsagan är omkring 175. Det är alltså en ganska väsentlig skillnad.

De faktorer, som ha legat bakom placeringen av dessa två domsagor, äro alltså enligt min mening av den natur, att man väl kan försvara placeringen. Jag vill med detta inte förneka, att det i fråga om Hallands mellersta domsaga föreligger vissa faktorer, som kunde föranleda, att man övervägde en högre placering. Men jag ansåg, då frågan senare var uppe, att Kungl. Maj:t inte nu kunde ge sig in på en ny fördelning av domsagorna. Min företrädare i ämbetet yttrade, då han lade fram förslag i princip angående omorganisation av häradsrätterna inför 1942 års riksdag, att sedan man en gång har fastställt fördelningen av domsagorna på olika lönegrupper, bör man inte ta upp den frågan igen annat än om domsagornas område väsentligt förändras genom att städer läggas under landsrätt eller delar av en domsaga inkorporeras med en stad. I övrigt framhölls det, att enstaka domsagor skola uppflyttas i lönegrupp endast vid varaktiga synnerligen betydande och av särskilda förhållanden föranledda öknningar i arbetsbödan. Mot detta uttalande gjorde riksdagen inte någon erinran, och när riksdagen i föl, då den slutliga propositionen om domsagereformen lades fram, inte gjorde någon erinran mot Kungl. Maj:ts då framlagda förslag till fördelning, har jag ansett, eftersom man ju inte varje år kan hålla på att plocka med dessa frågor, att man nu får se tiden an. Om på grund av de omständigheter, som herr J. B. Johansson här har nämnt — stigande invånarantal, ökad bebyggelse o. s. v. — arbetet i Hallands mellersta domsaga skulle öka avsevärt, får man ta upp denna fråga igen och se, om det finns skäl till en uppflyttning.

Ang. vissa domsagors placering i lönegrupp. (Forts.)

Men jag tror inte, att man kan hålla på varje år att underkasta fördelningen en ny granskning och rucka på en eller annan domsaga, utan det måste visas, att det har inträtt mycket väsentligt ändrade förhållanden, för att en ändring skall ske.

Jag har kanske inte anledning att gå in på frågan om de andra domsagor, som ha berörts i motioner här. Det gäller Villands domsaga samt Kinds och Redvägs domsaga. Statsutskottet har ju där enhälligt funnit, att det nu inte föreligger anledning att göra någon förändring, och jag har i propositionen givit uttryck åt samma uppfattning.

Jag vill med detta säga, att jag anser, att frågan om ny fördelning av domsagorna på de olika lönegrupperna inte bör tas upp till prövning annat än om man kan visa, att det, sedan denna fördelning en gång verkställt, har inträtt sådana ändrade förhållanden, att det framstår som en klar orättvisa, att en viss domsaga står kvar i den lönegrupp, som den ursprungligen har placerats i.

Herr Schlyter: Herr talman! Statsutskottets talesman herr Bernhard Nilsson slutade sitt anförande med att säga, att då en placering av de olika domsagorna i lönegrupper nyligen skett, borde frågan inte tas upp nu igen. Det var samma tanke, som herr justitieministern här framförde, då han citerade sin företrädares yttrande, att sedan man en gång fastställt placeringen av domsagorna i olika lönegrupper, borde man inte ta upp frågan annat än när alldeles särskilda, starka skäl förelägo. Justitieministern gjorde också gällande, att riksdagen inte hade gjort någon erinran mot löneplaceringen. Det förhöll sig emellertid så, herr talman — som herr Siljeström nyss här omtalade — att när det sammansatta utskottet skulle granska lönegruppsplaceringen av domsagorna och ta ställning till den förra året väckta motionen om Hallands mellersta domsaga, fann utskottet, att det var en så invecklad sak att pröva och genomgå hela poängsystemet, att utskottet inte ansåg sig kompetent att verkställa den prövningen. Inom utskottet hade emellertid stor tvekan rått, huruvida icke blott Hallands mellersta domsaga utan även ett par andra vore riktigt placerade. Bland dessa andra domsagor voro just de två, som äro upptagna i de nu väckta motionerna. Utskottet ansåg då, att Kungl. Maj:t borde ännu en gång ta under överbägande, huruvida inte möjligen någon justering av denna grundläggande lönegruppsplacering borde äga rum, innan den blev bindande för framtiden. Riksdagen godkände utskottets uttalande, och i själva verket har det alltså gjorts en erinran mot grupperingen i syfte att få saken prövad till denna riksdag för ett slutligt fastställande.

Jag biträder nog i någon mån den kritik, som herr Johan Bernhard Johansson framförde mot poängberäkningen. Inom det sammansatta utskottet stod man också ganska tveksam till frågan, huruvida denna poängberäkning verkligen på alla punkter hade givit ett riktigt utslag. Men då nu justitieministern verkställt en saklig prövning av de ifrågakvarande domsagornas placering och då också statsutskottets avdelning ingående prövat frågan, huruvida just de nu omhandlade domsagorna böra få en annan placering, har därigenom den översyn, som enligt det sammansatta utskottets och riksdagens uttalande förra året borde ske, kommit till stånd, och då kan jag, herr talman, inte här i kamraren med någon framgång göra gällande, att någon särskild domsaga bör omplaceras, utan jag får böja mig för den prövning, som sålunda har blivit verkställd.

Jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i anledning av herr Siljeströms något tillspetsade anförande. Jag hoppas

Ang. vissa domsagors placering i lönegrupp. (Forts.)

att herr Siljeström inte utgår från den uppfattningen, att en lekman inte skall ge sig in på ett område, som bör vara förbehållet den högre juridiken. Jag har efter granskning av ärendet kommit till den uppfattning, som jag har framfört. Jag fäster ännu en gång herr Siljeströms uppmärksamhet på att jag så till vida befinner mig i sällskap med hela statsutskottet, att utskottet säger: »att den kritik mot placeringen, som grundar sig på en jämförelse mellan Hallands mellersta och södra domsagor, icke helt saknar fog». Vi ha nyss av första lagutskottets ordförande fått höra, att det av herr Siljeström återopade utskottet förra året också var mycket tveksamt på den punkt som det här gäller. I slutet av sitt anförande slog herr Siljeström också något till reträtt, när han yttrade, att det ju kan ha inträffat sådana förhållanden som göra en ändrad placering för Hallands mellersta domsaga befogad. Det är dessa ändrade förhållanden, som till en viss del också ligga till grund för mitt ställningstagande.

Herr Siljeström yttrade, fullkomligt riktigt för resten, att en ändrad lönegruppsplacering för en domsaga kan medföra orättvisor på andra håll och framkalla nya krav på ändringar. Det ger jag herr Siljeström rätt i. Jag är medveten om att så kan ske, men jag har ansett det här föreliggande fallet vara sådant, att jag inte har kunnat stillatigande låta det passera, utan velat framställa en erinran. Jag har också gjort det i det syftet att det måtte leda till att de poängtal, som ligga till grund för domsagoplaceringen, måtte göras till föremål för en förnyad granskning, så att man kan få till stånd en något bättre avvägning mellan de olika domsagorna.

Herr Siljeström: Herr talman! Jag vill bara yttra några få ord i anledning av herr J. B. Johanssons sista anförande. Såsom första lagutskottets ordförande nyss påpekade, förekom inom sammansatta utskottet i fjol en ganska skarp kritik mot poängberäkningen beträffande åtskilliga domsagor, och jag var kanske den som mest kritiserade den. Men vi kommo i allmänhet till det resultatet, att vi inte kunde sitta och göra om hela beräkningen, utan måste låta oss nöja med den poängberäkning som blivit gjord och utgå från att Kungl. Maj:t i framtiden ägnar frågan vederbörlig uppmärksamhet. Det var därför som jag gjorde ett kanske något tillspetsat uttalande gentemot herr J. B. Johansson, som förklarade att han under statsutskottsbehandlingen hade kunnat se, att placeringen av dessa Hallandsdomsagor vore felaktig. Det var det som jag tyckte var ganska beundransvärt, och jag gör det fortfarande, ty det är mycket svårt att säga vad som har varit avgörande vid placeringen i de olika fallen. Det för mig avgörande är att vi inte skola flytta upp en domsaga, som några intresserade riksdagsmän ha funnit vara litet oriktigt placerad, utan att ta hänsyn till hur detta påverkar systemet i dess helhet. Även om denna domsaga kommit något felaktigt, tror jag, utskottet har rätt, när det säger att det snarare är Hallands södra domsaga som har kommit för högt upp än Hallands mellersta domsaga som har kommit för lågt. Det finns helt säkert ett stort antal domsagor som mer än Hallands mellersta domsaga förtjäna att komma upp i en högre lönegrupp.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

*Anslag till
understöd åt
offentliga
rättshjälps-
anstalter.*

Under punkten 31 av andra huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 67 500 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Riksdagen har upprepade gånger (skr. 1941 nr 2, punkt 29, 1942 nr 2, punkt 29, och 1943 nr 2, punkt 23) vid behandlingen av fråga om anslag till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter framhållit önskvärdheten av att anstaltsväsendet snarast möjligt utbygges. Ett av särskilt tillkallad sakkun- ning framlagt förslag rörande dylik utbyggnad (SOU 1940: 11) har emellertid med hänsyn till det finansiella läge, som varit rådande sedan förslaget av- gavs, tills vidare icke ansetts böra upptagas till prövning. Under nu ifrågava- rande punkt i årets statsverksproposition har departementschefen anmält sig vara av kostnadsskäl förhindrad att framlägga förslag i ämnet. I anslutning härtill innebär Kungl. Maj:ts förslag oförändrad medelsanvisning.

Utskottet har icke ansett sig böra göra invändning mot Kungl. Maj:ts ställ- ningstagande till nämnda fråga. Emellertid har utskottet velat erinra om riks- dagens under en följd av år gjorda uttalanden i ämnet och framhålla ange- lägenheten av att ovannämnda förslag snarast möjligt upptages till bedö- mande.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, hemställa, att riksdagen må till Understöd åt offent- liga rättshjälpsanstalter för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 67 500 kronor.»

Herr **Hage**: Herr talman! Då jag vid någon föregående riksdag har väckt motion i denna fråga och i övrigt både i riksdagen och i mitt arbete i lands- tinget har intresserat mig för att detta anslag till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter verkligen skulle komma till den nytta, som man avsett, ber jag att få säga några ord i frågan.

Jag vill då först erinra om, att det i år har förflutit 25 år sedan riksdagen fattade principbeslutet om anslag till offentliga rättshjälpsanstalter. Det be- slutet fattades nämligen år 1919. Jag var med på den tiden, och jag erinrar mig, att det var ett enhälligt beslut efter förslag av ett enhälligt utskott och att beslutet inte föregicks av debatter i någondera kammaren. Jag kommer också ihåg, att det inom alla partier var en allmän anslutning till tanken, att man skulle söka åstadkomma, att folk i en sämre ekonomisk situation finge sina rättsfrågor behandlade på ett riktigt sätt, så att de skulle bli lika gynnad part som folk i bättre ställning.

Anslag till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter. (Forts.)

Vid detta tillfälle uttalades, att det skulle finnas en rättshjälpsanstalt i varje landstingsområde. Detta betonades såväl i det kommittéförslag, som hade utarbetats i frågan, och i propositionen som av utskottet.

När vi nu se efter vad som har åstadkommit på detta område, finna vi, att det existerar tillsammans fem rättshjälpsanstalter i fyra olika landstingsområden och att det därutöver finns några sådana anstalter i vissa större städer. Man måste ju inför tjugufemårsjubileet säga sig, att det är en mycket dyster utveckling som kan konstateras på detta område.

Orsaken till denna utveckling torde vara den, att statens engagement när det gäller anslag till detta ändamål är alltför litet. Landstingen få ta på sig den största delen av bördan, och staten repartiserar med en mycket liten del. På grund härav ha utredningar gjorts och motioner väckts, och till slut framlades under år 1940 ett betänkande i frågan. Detta betänkande kom emellertid vid en olycklig tidpunkt så till vida, att kriget då hade brutit ut. Orsaken till att man sedan inte har gjort något åt saken är väl den, att vi ha kommit in i en kristid med budgetsårighet. Emellertid har utskottet under de år, som förflutit efter det att kommittéförslaget framlades — såväl år 1941, 1942 och 1943 som också i år — uttalat, att det vore rimligt att denna sak nu fördes fram till en verklig lösning.

Det förhåller sig på det sättet, att åtminstone en stor del av landstingen nu drager sig för att utanordna de betydande belopp, som följa med ett inrättande av en rättshjälpsanstalt. Det vore rimligt, att staten tog på sig dessa kostnader. Rättsvården är en statens och icke en landstingens angelägenhet. Saken borde aldrig ha ordnats på det sättet, att landstingen skulle ta på sig den större delen av bördan, utan staten borde ovillkorligen ha fått svara därför. Men om man inte kan komma så långt, är det åtminstone rimligt, att staten något ökar sitt bidrag till kostnaderna. Landstingen ha undan för undan pålastats betydande utgifter för sjukvården. Denna är landstingens förnämsta uppgift, och det säger man därför ingenting om. Men inom landstingen har man den uppfattningen, att angelägenheter av detta perifera slag, som inte ligga inom landstingens egentliga verksamhetsområde, borde skötas av staten.

Det är naturligtvis svårt att säga, hur det kommer att bli med fördelningen av dessa kostnader mellan staten och landstingen. Man kan i alla fall ha anledning tycka, att när nu statsutskottet fyra gånger påmint om att det borde läggas fram ett förslag i frågan, så vore det rimligt att så sker. Statens kostnader enligt kommittéförslaget äro inte av den storleksordningen, att jag tycker att man har anledning att tveka i detta fall. Trots att jag inte kan göra något yrkande, har jag i alla fall velat passa på att, då detta utskottsyttande är före i kammaren, uttala den förhoppningen, att justitieministern efter dessa fyra påstötningar från statsutskottet skall ha möjlighet att för nästa riksdag framlägga ett förslag i frågan.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
 internerings-
 nämnden.

Punkten 31.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45, dels ock till Interneringsnämnden för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 14 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *G. Mosesson* väckt motion (II: 180), vari hemställts att riksdagen måtte höja vartdera av arvodena till sekreteraren hos interneringsnämnden och till sekreterarens biträde med 600 kronor till 3 000 kronor respektive 1 200 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 180

a) fastställa under punkten införd stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

b) till Interneringsnämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 14 500 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Pauli*, *Lindström*, *Bäckström*, *Bäcklund*, *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson*, *Ward* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 180

a) fastställa i reservationen införd stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

b) till Interneringsnämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 15 700 kronor.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Den punkt, som nu behandlas och där reservation avgivits, gäller arvodena till interneringsnämndens sekreterare och dennes biträde. Denne sekreterare har haft ett arvode, som under alla år har utgått med samma belopp utan hänsyn till den avsevärda ökning i arbetsbördan, som har skett alldeles särskilt under senare år. Utskottets majoritet yttrar också, att utskottet finner »arbetets väsentligt ökade omfattning vid interneringsnämnden i och för sig tala för höjning av arvodena till nämndens sekreterare och dennes biträde», men därefter går man bakom det nu rådande läget och avstyrker en höjning av arvodena.

Jag skulle inte ha anmält mig såsom reservant på denna punkt för en i och för sig mycket måttlig ökning av arvodena, om jag inte hade funnit, att det här föreligger en verklig orättvisa mot personer, som arbeta i det allmänna tjänst. Jag ber att få ur en promemoria, som utskottet införskaffat i ärendet, lämna några upplysningar om arten och omfattningen av det arbete, som sekreteraren har att utföra. Enligt 9 § i Kungl. Maj:ts instruktion den 25 november 1927 för interneringsnämnden åligger sekreteraren att bereda och föredraga ärenden, som nämnden har att handlägga, att, utan föregående föredragning, infordra de domstolsprotokoll och övriga handlingar, som erfordras för ärendenas föredragning, att föra diarum med tillhörande register över inkomna handlingar och ärenden, att föra protokoll vid nämndens sammanträden, att uppsätta, kontrasignera och expediera nämndens beslut och utlåtanden, att vårda nämndens handlingar, att åtfölja nämnden vid dess inspektioner samt att i övrigt ombesörja de göromål, som nämnden överlämnar åt honom. För sitt arbete har sekreteraren ett arvode av 2 400 kronor om året.

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

Ärendenas antal har under de senaste åren avsevärt ökats. År 1928 var antalet ärenden, som inkommit till interneringsnämnden, allenast 29. Antalet har sedan år från år successivt ökats och utgjorde år 1936 276. Sedermera har ökningen, möjligen beroende på kristidsförhållandena, varit ännu starkare, så att ärendenas antal år 1943 var 692. Beträffande antalet personer, angående vilkas ifrågasatta förvaring eller internering domstol begärt interneringsnämndens yttrande, är att märka, att år 1928 begärdes yttranden om 8 förminskat tillräkneliga och 6 återfallsförbrytare eller sammanlagt 14 personer samt att år 1943 yttranden begärdes angående 95 förminskat tillräkneliga och 10 återfallsförbrytare eller sammanlagt 105. Det har således även i det hänseendet skett en betydande ökning. Det kan också nämnas att till följd av ärendenas ökade antal interneringsnämnden sammanträder en gång i veckan.

Med hänsyn till alla de uppgifter, som således åvila denne sekreterare, måste hans arbetsböda vara orimlig i förhållande till den ersättning som han uppbar. Interneringsnämnden skrev redan den 8 april 1937 till fängvårdsstyrelsen och påpekade den ökade arbetsbödan, och det föranledde skriftväxling i ärendet. I skrivelse den 26 augusti 1943 till fängvårdsstyrelsen framhöll interneringsnämnden angelägenheten av att det nuvarande arvodet till sekreteraren och arvodet till dennes biträde, som utgår med 600 kronor, höjdes, och föreslog en höjning med 600 kronor av vardera.

Såsom jag nyss sade, måste jag, när jag tar del av uppgifterna angående denna arbetsböda, finna att det inte kan vara rimligt att begära, att en man skall underkasta sig allt detta ökade arbete utan att få ens ett så måttligt tillägg till sitt arvode som det nu föreslagna. Det kan inte hjälpas att man här får frångå principen om bibehållande av det allmänna löneläget. Rättvisesynpunkten måste dock i detta fall gå före. Enligt reservanternas mening föreligger här en påtaglig underbetalning av en befattningshavare. När reservanternas tillstyrka en höjning av arvodena förutsättes, att en återgång till hittills utgående arvoden toges under övervägande i den mån detta påkallas av en framtida nedgång i arbetsbödan. Det kan således inskränka sig till en provisorisk reglering av dessa arvoden.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten 34 av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag nödgas också på denna punkt hävda en annan uppfattning än den föregående ärade talaren. Herr J. B. Johansson motiverade reservanternas yrkande om ökade arvoden till interneringsnämndens sekreterare och dennes biträde med att arbetsbödan hade väsentligt ökats under de senaste åren. Den motiveringen är givetvis riktig. I statsverkspropositionen återfinnes under andra huvudtiteln på s. 110 en del siffror som belysa den saken. År 1928 begärdes interneringsnämndens yttrande beträffande 8 förminskat tillräkneliga och 6 återfallsförbrytare eller sammanlagt 14 personer. 1932 var antalet 29 respektive 6, 1936 28 respektive 4, 1940 50 respektive 3 och 1942 98 respektive 7 eller, sistnämnda år, sammanlagt 105 personer. Herr J. B. Johansson nämnde även siffran för år 1943, och om jag uppfattade honom rätt var den även detta år 105. Det förefaller som om detta skulle kunna tolkas så, att ökningen av arbetsbödan nu stagnerat.

Under denna kristid förhåller det sig naturligtvis på samma sätt som under förra världskriget med brottslighetsfrekvensen. Den har ökat oerhört under denna tid, men såsom skedde förra gången kommer den sannolikt så snart kristiden är slut att åter sjunka. Det finns givetvis inom statsförvaltningen och kommunalförvaltningen både ordinarie befattningshavare och innehavare av förtroendesysslor och dylikt, som ha fått en enormt ökad arbetsböda till följd

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

av kristiden, utan att man anser sig kunna höja deras lön eller arvode på grund av finansiella skäl och med hänsyn till att man hoppas att arbetsbördan åter skall minska. Det är uppenbart att om man börjar jämka på ersättningarna i ett sådant fall med hänsyn till den föreliggande arbetsbördan, så blir följden den, att man måste pröva andra fall, där en höjning givetvis kan vara lika berättigad. Såsom också framgår av utskottsutlåtandet, är det i detta fall fråga om bisysslor, som befattningshavarna sköta på den tid, som de kunna disponera utöver den tid som åtgår till deras ordinarie arbetsuppgifter, och det synes mig som om också den omständigheten motiverar, att man inte skall höja dessa arvoden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Ett av de skäl, som den siste ärade talaren anförde mot ett bifall till reservationen, var att antalet begärda yttranden angående förminskat tillräkneliga och återfallsförbrytare tydligen inte stigit under år 1943 i jämförelse med år 1942. Båda åren skulle sammanlagda antalet ha uppgått till 105. Det är naturligtvis synnerligen angenämt, att ökningen synes ha stagnerat, men det som betyder någonting i det här sammanhanget är väl inte att ökningen synes ha upphört det sista året, utan att antalet har stigit från 14 år 1928 till 105 åren 1942 och 1943. Jag tror att kammaren i likhet med mig finner, att det är den jämförelsen som är betydelsefull. Det är synnerligen kvalificerat arbete det här är fråga om, men det arvode som betalas för sekreterarens högt kvalificerade arbete — låt vara att det är en bisyssla — är av den storlek för att inte säga litenhet, att det är fullt berättigat, när vederbörande uttalar farhågor för att det inte med ett sådant arvode skall gå att erhalla den sekreterare som här behöves. Den föregående talaren framhöll, att om vi här göra ett avsteg från den allmänna principen att endast i enstaka undantagsfall höja ersättningen för bisysslor av denna art, få vi säkerligen flera ansökningar av samma slag. Detta kan ju vara riktigt, men jag vill säga, att om dessa ansökningar skulle bli lika väl-motiverade som denna, d. v. s. ha lika stor betydelse när det gäller ett viktigt arbetes ordentliga utförande, har riksdagen, såvitt jag ser, intet annat val än att bifalla dem.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson, Gustaf Iwar: Herr talman! Gentemot vad statsutskottets ärade ordförande och herr Oscar Olsson i detta ärende anförde, vill jag stryka under vad herr Bernhard Nilsson nyss sade å utskottsmajoritetens vägnar. Jag ber att få erinra om det enkla faktum, att det finns tusentals och åter tusentals befattningshavare i statens tjänst, vilka på grund av kristiden fått sin arbetsbördan oerhört ökad och som inte under några förhållanden kunna reflektera på att inneha bisysslor. De få inte någon ersättning för merarbetet under den ordinarie arbetstiden, och i många fall få de inte ens övertidsersättning. Om vi granska de olika huvudtitlarna, som vi senare komma att behandla, finna vi där framställningar från olika styrelser om förbättringar i löne- och tjänstgöringsförhållandena för vissa befattningshavare. Dessa framställningar har Kungl. Maj:t, måhända med en viss rätt, behandlat mycket kallsinnigt, och jag skulle redan på detta stadium kunna spå, att riksdagen kommer att göra likadant. Det är visserligen sant som statsutskottets ärade ordförande och även herr Oscar Olsson sade, att arbetsbördan för innehavaren av ifrågasvarande bisyssla blivit mycket stor, men på samma sätt förhåller det sig med största sannolikhet med flera liknande uppdrag. Det är enligt min mening omöjligt för riksdagen att överblicka dylika ärenden, och därför har jag funnit

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

det klokast att följa Kungl. Maj:t, som man väl får förutsätta har prövat fångvårdsstyrelsens framställning i vederbörlig ordning.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! När detta ärende efter beredning i statsutskottets första avdelning kom inför utskottet in pleno, tvekade jag inte ett ögonblick att ansluta mig till den avvikande mening, som representerades av utskottets ordförande. Jag uttryckte därvid min förvåning över att det överhuvud taget går att få en sekreterare, som skall utföra ett arbete som detta, för 2 400 kronor. Denne sekreterare har såsom tidigare nämnts att sitta på sammanträde en gång i veckan. Räkna efter hur mycket tid det tar! Dessutom skall han sammanfatta skrivelser i promemorior, så att de utan alltför stort besvär kunna studeras av nämndens ledamöter. Han skall även föra protokoll. Jag tycker att det ändå får vara någon gräns för hur lågt man sätter en lön. Ett par av de senaste talarna ha dragit fram den vanliga käpphåsten om konsekvenserna. Det gör man ju alltid, när man har svårt att motivera en ståndpunkt sakligt. Skall man emellertid göra det i detta fall, förefaller det som om det inte skulle behöva råda någon tvekan på denna punkt. Vi få väl ändå förbehålla oss, oavsett konsekvenserna, att pröva varje ärende för sig, och då måste vi finna, att en höjning av arvudet i detta fall är berättigad. Jag låter inte för min del skrämja mig av det vanliga talet om konsekvenserna.

Jag ber, herr talman, att kort och gott få yrka bifall till reservationen, som jag anser vara mycket berättigad.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då talesmannen för utskottsmajoriteten åberopar sig på konsekvenserna, vill jag säga, att jag är den som mycket noga vaktar mig för att vara med om åtgärder, som kunna föra med sig konsekvenser i olika avseenden. Jag är också mycket försiktig, när det gäller att under nuvarande förhållanden trots de allmänna direktiven enligt det s. k. pris- och lönestoppet vidtaga justeringar uppåt i lönelägen. Men här göra sig rent sakliga skäl gällande i ett speciellt fall. När det här talas om konsekvenserna, kan man ju för övrigt hänvisa till att även kristiden framkallat utgifter för arbetskrafter, som äro vida högre betalda, ja ha löner, som ligga i de högsta lönelägena.

Jag erinrar ännu en gång om att enligt den föreliggande tablån ärendenas antal i detta fall ökat från 29 till 692, att antalet internerade ökat från 14 till 105, att nämnden har måst hålla sammanträden en gång varje vecka och att sekreteraren enligt den instruktion jag nyss uppläst har sig ålagd ett oerhört stort både förberedelse- och avslutningsarbete i samband med nämndens sammanträden.

Jag har sett denna fråga från ren rättvisesynpunkt, och samma synpunkt har jag anlagt i den närmast efterföljande punkten rörande ungdomsfängelse-nämndens sekreterare. I det senare fallet har på den korta tiden från år 1938 till 1 januari 1944 klientelet ökat från 37 män och 1 kvinna till 736 män och 109 kvinnor.

Det är sannerligen inte oskäligt att i enlighet med reservanternas förslag begära, att denne sekreterare erhåller en ersättning, som i någon mån motsvarar hans arbetsbörda. Interneringsnämnden själv har ju för länge sedan gjort framställning i samma syfte.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Första kammarens protokoll 1944. Nr 7.

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till ungdomsfängelsenämnden.

Punkten 35.

Kungl. Maj:ts hade föreslagit riksdagen att till Ungdomsfängelsenämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 11 700 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *A. Hermansson* väckt motion (II: 361), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta dels om höjning av arvodet till ungdomsfängelsenämndens sekreterare med 600 kronor, dels om höjning av nämndens anslag till icke-ordinarie personal med 700 kronor.

Motionärens förslag, som anslöte sig till ett förslag i ämnet av ungdomsfängelsenämnden — vilket förslag biträtts av fängvårdsstyrelsen, men avstyrkts av statskontoret — avsåg, förutom förbättring av sekreterararvodet, jämväl uppflyttning av tjänsten såsom skrivbiträde hos nämnden i lönegraden Eo 2 till en tjänst såsom kontorsbiträde i lönegraden Eo 4.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 361, till Ungdomsfängelsenämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 11 700 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bäckström*,

Anslag till ungdomsfängelsenämnden (Forts.)

Bäcklund, Eriksson i Stockholm, *Danielsson, Ward* och *Lindholm* ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Ungdomsfängelsenämndens arbetsbörda har i likhet med interneringsnämndens ökat i betydande grad. På de skäl, som anförts för en höjning av arvoden till interneringsnämndens sekreterare och dennes biträde, tillstyrker utskottet i motionen framställt yrkande om höjning av arvodet till ungdomsfängelsenämndens sekreterare. Även i detta fall förutsätter utskottet, att en återgång till hittills gällande arvode överväges i den mån detta påkallas av en framtida nedgång i arbetsbördan. Beträffande den i motionen jämväl berörda frågan om skrivbitrådets löneställning tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

Vid bifall till vad utskottet sålunda föreslagit bör det av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet, vilket i övrigt icke föranleder erinran från utskottets sida, höjas med 600 kronor till 12 300 kronor. Utskottet får alltså hemställa, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 361 till Ungdomsfängelsenämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 12 300 kronor.»

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Detta ärende är likartat med det vi nyss behandlade. Här föreslås ett så pass måttligt tillägg till ungdomsfängelsenämndens sekreterares arvode som 600 kronor. Jag erinrar om vad jag för en stund sedan sade, nämligen att klientelet från år 1938 till den 1 januari i år ökat från 37 män och 1 kvinna till 736 män och 109 kvinnor. Ungdomsfängelsenämndens sekreterare har i övrigt samma arbetsuppgifter som sekreteraren i interneringsnämnden. Jag skall inte anföra någon längre motivering för detta tillägg. Jag har funnit dessa 600 kronor med hänsyn till ärendenas oerhörda ansvällning och den betydligt ökade arbetsbördan vara väl motiverade.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Vid bedömandet av det ärende, som avhandlas under denna punkt, gälla samma skäl som vid det närmast föregående.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 36—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1944/45 m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder gjorda framställning om anslag till luftfartslånefonden;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalbudgetens omläggning m. m.; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1944/45 m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende förordningen om allmän omsättningsskatt, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 65 i första kammaren av herr *Gustavson* samt nr 114 i andra kammaren av herrar *Hammarlund* och *Pettersson* i Dahl, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning, avseende

dels att den allmänna omsättningsskatten snarast måtte avvecklas;

dels att i samband härmed dyrortsgraderingen av de bevillningsfria skatteavdragen måtte avskaffas och skatteavdragen lika för alla utgå med för ortsgrupp I nu gällande belopp;

dels ock att förutom genom de tillgångar, som genom det sålunda ökade skatteunderlaget tillfördes, erforderliga medel för omsättningsskattens avveckling måtte beredas genom i motionerna berörda besparingsåtgärder; samt

2) motionen nr 382 i andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Persson* i Stockholm, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att avskaffa den allmänna omsättningsskatten.

Med förmälan, att den i de likalydande motionerna I: 65 och II: 114 berörda frågan om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen komme att av utskottet behandlas i annat sammanhang, hade utskottet i det nu föreliggande betänkandet hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 65 av herr *Gustavson* och II: 114 av herrar *Hammarlund* och *Pettersson* i Dahl, i vad de avsåge yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avveckling av den allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 382 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Persson* i Stockholm om avskaffande av allmänna omsättningsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts

1:o) av herr *Hammarlund*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

1) att riksdagen ville i anledning av de likalydande motionerna I: 65 av herr Gustavson och II: 114 av herrar Hammarlund och Pettersson i Dahl i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, avseende omsättningsskattens snara avveckling utan att därför statsverkets behov av erforderliga medel äventyrades; samt

2) att motionen II: 382 av herrar Hagberg i Luleå och Persson i Stockholm om avskaffande av allmänna omsättningsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2:o) av friherre *De Geer*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Gustavson: Herr talman! Det hittills tillämpade systemet i fråga om familjebeskattningen har råkat i en återvändsgränd. Verkningarna av å ena sidan de bevillningsfria skatteavdragen och å den andra den allmänna omsättningsskatten, som just drabbar de barnrika familjerna hårdast, korsa varandra, och ett ganska förvirrat läge föreligger obestriddigen. Det synes som om en utredning, vilken berör båda dessa faktorer, vore synnerligen välmotiverad. Systemet med rabatter som plåster åt omsättningsskattens offer gör icke läget klarare.

Såsom från bondeförbundets sida många gånger framhållits har Ortsgraderingen av de bevillningsfria avdragen och framför allt i samband därmed tillämpningen av den s. k. bankningsregeln medfört, att även familjer i ganska goda omständigheter i oskälig omfattning befriats från inkomstskatt. Att exempelvis en familj i Stockholm, bestående av man, hustru och fyra barn, med en årsinkomst av inemot 7 000 kronor ej behöver betala inkomstskatt för större inkomst än ungefär 1 000 kronor, förefaller åtminstone oss lantbor, som äro vana vid betydligt beskedligare inkomster, alldeles galet. Och vem vill försvara, att samma familj med 12 000 kronors inkomst får halva inkomsten fri eller vid 24 000 kronors inkomst fjärdedelen? Med den progression, som nu tillämpas, blir det inte så små belopp som undandragas statsverket. Detta oeffterrättliga system har lett till att enligt 1942 års taxering av de 7 815 miljoner kronor, som utgöra den sammanlagda till taxering upptagna inkomsten för enskilda personer i landet, genom de bevillningsfria avdragen icke mindre än 4 169 miljoner kronor — således mer än hälften — undandragas från beskattning. Karakteristiskt är att även de, om man så får säga, befolkningspolitiskt bitna upphört att yrka på högre avdrag; de finna tydligen sådana förhållanden orimliga.

Om finansministern med den allmänna omsättningsskatten avsett att rätta till missförhållandet, har han emellertid kommit att använda ett mer än lovligt klumpigt instrument. Jag syftar härvid inte bara på den verkligt opraktiska uppördsmetoden genom mer än 150 000 stora och små handlande, hantverkare och småföretagare, av vilka många hittills inte ens varit bokföringskyldiga. Jag syftar inte heller särskilt på att förtroendet för att riktiga belopp läggas på varorna, när skatten icke gjorts obligatoriskt »synlig», icke alltid är det bästa, vilket ju medför otrevnad både för affärsmän och kunder.

Finansministern talade år 1940 om att det gällde att taga i anspråk skattekraften hos de breda folklagren i ökad utsträckning. Redan ett sådant *ut-talande* visar, att vi inte äro ensamma om uppfattningen, att avdragen undandraga för stor del av skatteunderlaget. Omsättningsskatten innebär emellertid skatt på utgifter utan hänsyn till inkomster och bärkraft. Den ställer även hela den moderna uppfattningen om familjebeskattningen på huvudet, då den drabbar familjeförsörjare och barnrika familjer hårdare än andra. Även små belopp kännas hårdare för den ekonomiskt beträngde än för den väl-situerade. Jag undrar hur det skulle ha låtit i den socialdemokratiska pressen, om en

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
borgerlig finansminister framfört en så reaktionär skattereform. Sjutusenkronorsfamiljen i storstaden och liknande anse vi gott kunde betala litet mera, men det är varken rättvist eller sympatiskt med en kristidsskatt, som, emedan den pålagges enkla förnödenheter och nödvändighetsvaror, drabbar folkpensionärer och andra i torftiga förhållanden kanske kännbarast. Det är därför på tiden, att familjebeskattningen underkastas en välbehövlig revision, och det är naturligt, att denna revision bör omfatta både omsättningsskatten och familjeavdragen.

När vi år 1942 framhöll, att även de större förmögenheterna skulle hjälpa till för att avveckla omsättningsskatten, svarades från majoritetens sida ett bestämt: omöjligt. Vi ha nu tryckt på nödvändigheten att låta besparingsberedningens förslag leda till praktiska resultat, men man tycks inte vilja vara med om den saken heller.

Vi ha pekat på att avskaffandet av de höga tilläggen till skatteavdrag i städer och samhällen skulle skaffa fram ett betydande nytt skatteunderlag. Detta innebär, att folkpensionärer och fattigt folk i gemen skulle få ha sina avdrag i fred ungefär så långt de utnyttja dem och dessutom slippa omsättningsskatten. De som ha litet bättre inkomster finge skatta för dem men slippa omsättningsskatten på utgifter.

Inte kan man utan vidare taga ett sådant steg ut i det okända, sade bevillningsutskottets vice ordförande år 1942, men jag frågar, vad det var man tog år 1940 om inte ett steg ut i det okända. Jag vill emellertid understryka, att herr Hammarlunds reservation inte är något språng ut i det okända, utan helt enkelt en begäran om en utredning. Jag påpekar detta, enär det råder en ganska stor okunnighet inte minst hos riksdagens ledamöter om vad det här verkligen gäller. Man blir inte heller stort klokare av att läsa bevillningsutskottets betänkande, där det endast talas om de statsfinansiella svårigheterna. Bevillningsutskottet glömmer att tala om att vi i motionen inte begärt avskaffande av omsättningsskatten utan vidare. Vi ha pekat på möjligheter att få in motsvarande belopp på annat sätt. Först i samband därmed skulle en avveckling av omsättningsskatten äga rum. Jag träffade senast i går riksdagsledamöter, som sade, att vårt förslag var omöjligt att genomföra. De frågade, varifrån vi skulle ta de 300 miljoner kronor, vartill omsättningsskatten i årets statsverksproposition är beräknad. Det vittnar endast om hur ytterst få som läst motionen. Man har läst bevillningsutskottets betänkande, där förutsättningarna för den reform vi påyrkat kopplats ifrån. Bevillningsutskottet säger, att denna fråga kommer att behandlas i annat sammanhang. Utskottet har således delat på spörsmålen och tagit ställning till det ena utan att ta ställning till det andra.

När det går att taga ut hundratals miljoner kronor på ett skattetekniskt dåligt och synnerligen orättvist sätt, tycker man det är mer än märkvärdigt, att det inte skall finnas någon annan och bättre metod att få fram samma belopp. Om nu finansministern tycker att systemet är bra som det är, skulle inte då riksdagen, som i första hand har beslutanderätten i beskattningsfrågor, kunna taga initiativ till att åstadkomma någonting bättre i detta avseende till förmån för de sämst ställda, vilket skulle väl överensstämma med representationens uppgift i ett folkstyrt Sverige?

Redan hösten år 1940 anförde första tillfälliga utskottet principiella och skattetekniskt-praktiska betänkligheter mot denna skatteform.

År 1942 anförde bevillningsutskottet, att erfarenheten visat, att de betänkligheter beträffande skattens sociala skadeverkningar, som år 1940 anförts, syntes bekräftade. När vi äro ense om att det inte är bra som det är, kunna vi då inte enas om att göra ett försök att nå fram till någonting bättre? Re-

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
reservationen innebär en begäran om att familjebeskattningen omprövas ur tvenne väsentliga synpunkter.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Hammarlund vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag har tillåtit mig foga en blank reservation vid utskottets utlåtande, och jag skall med några ord be att få förklara min ståndpunkt i denna fråga.

Större delen av svenska folket och majoriteten i riksdagen äro, förmodar jag, i det huvudsakliga av samma mening som herr Gustavson i Guntorp och hans medmotionärer. Omsättningsskatten har utan tvivel blivit tillgripen såsom en nödfallsutväg i det svåra läge vari vi befinna oss, och jag är alldeles övertygad om att de flesta, inklusive vår finansminister, gärna skulle se, att man omedelbart kunde avskaffa denna skatt. Det är ju alldeles tydligt, såsom motionärerna säga, att denna skatteform drabbar mycket orättvist och är särskilt betungande för de mindre bemedlade med större familjer. Jag står därför alldeles obetingat på motionärernas sida i deras syftemål, men jag har, herr talman, inte ansett mig kunna vid behandlingen av denna fråga i år taga på mig ansvaret att vara delaktig i ett beslut, som skulle leda till en omedelbar ändring, då jag inte kunnat få klart för mig, hur man inom den allra närmaste tiden skulle kunna ersätta de miljoner, som omsättningsskatten inbringrar.

Jag uttalar därför, herr talman, förhoppningen att det skall bli möjligt att avskaffa omsättningsskatten, och jag hoppas, att tiderna skola bli sådana, att detta skall visa sig möjligt redan inom en mycket nära förestående tid.

I detta anförande instämde herr *Friggeråker*.

Herr Linderot: Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över att motståndet mot den skatteform, som vi bekantat oss med under rubriken omsättningsskatt, nu börjar växa och även i viss mån hårdna. När omsättningsskatten infördes, representerade jag tyvärr ganska ensam motståndet mot denna skatteform. Jag reste detta motstånd framför allt av det skälet, som man nu börjar vara tämligen enig om, nämligen att denna skatteform är oerhört orättfärdig. Jag säger verkligen oerhört orättfärdig, ty ingen kan påstå annat än att omsättningsskatten drabbar de minst bärkraftiga hårdast och de mest bärkraftiga lättast. Detta är en allmän karakteristik av omsättningsskattens verkningar, som numera faktiskt ingen bestrider, och om jag inte minns fel — jag har inte noterat det, men jag har en stark känsla av att jag minns rätt — har finansministern själv här i kammaren betecknat denna skatt om inte såsom orättvis, det vågar jag inte påstå, så i alla fall såsom synnerligen osympatisk. Jag tycker också i likhet med herr Gustavson, att det är underligt, att man inte kan hitta på något annat sätt att skaffa dessa 300 miljoner kronor till statskassan än genom omsättningsskatten. Det finns ju så många klyftiga karlar, som hjälpa finansministern att räkna ut de mest illfundiga sätt att skaffa pengar till statskassan. Om dessa beflitade sig att hitta på någon mera rättvis skatteform än denna omsättningsskatt, skulle de väl kunna komma med ett praktiskt förslag, som finansministern skulle kunna framlägga. Trots att man i allmänhet är överens om att denna skatteform är osympatisk, har man emellertid ändå inte beräknat skattesatsen, så att statsverket nätt och jämt får in de pengar statsverket ovillkorligen behöver, utan man har beräknat skattesatsen, så att man får 50 procent mera än man behöver. Man räknar med att det erfordras 200 miljoner kronor, och så tillgriper man en osympatisk och enligt min mening ytterst orättfärdig skatteform och tar med den in 300 miljo-

Om avskaffande av den allmänna omsättningskatten. (Forts.)
ner kronor. Man tycker åtminstone att skattesatsen borde ha hållits nere, så att det faktiska utfallet inte blivit 50 procent högre än finansministern själv ansåg nödvändigt när han införde denna skatt.

Ja, herr talman, jag har vid flera föregående tillfällen ordat om omsättningskatten som princip och om dess praktiska verkningar, och jag behöver inte uppehålla kammarens tid med att upprepa vad jag därvid har sagt. Jag vill emellertid yttra ett par ord med anledning av herr Gustavsons motion och den Hammarlundiska reservationen. Där har man nämligen kopplat in en fråga, som utan tvivel på annat sätt måste handläggas och som också kommer att i annat sammanhang handläggas av riksdagen, nämligen spørsmålet om det bevillningsfria skatteavdraget i enlighet med indelningen i dyrortsgrupper. Detta är otvivelaktigt en mycket viktig fråga, och då den nu dels har tagits in i motionen och dels berörts i reservationen vill jag säga ett par ord om densamma. Jag är enig med bondeförbundets talesmän i att det är på tiden att man allvarligen angriper hela problemet om dyrortsgrupperingen i vidare bemärkelse och inte bara i vad det rör de bevillningsfria skatteavdragen. Utan tvivel begås en orättvisa mot stora grupper av landsbygdens folk, när man på grundval av dyrortsgrupperingen reglerar skattetryck å ena sidan och inkomster å den andra på sätt som nu sker. Jag tror att städerna här på grund av sin maktställning i landet begå en orättvisa mot landsbygdens folk, vilken växer och blir större allteftersom den ekonomiska utvecklingen fortskrider. I början kunde den kanske tagas med ett visst jämnmod, men speciellt den ekonomiska utvecklingen under krigsåren har medfört sådana förändringar i själva grundvalarna för beräkningen av dyrort, att alla dessa beräkningar hänga i luften. En grundlig justering av hela systemet för dyrortsgrupperingen borde sålunda komma till stånd.

Det kan inte hjälpas, om jag i detta fall återigen får en eller annan välvillig uttolkare, som påstår att jag bedriver frieri till bönderna. Något sådant är det absolut inte fråga om. Jag har överhuvud taget i mitt politiska framträdande icke sökt vinna bifall från något som helst håll på grund av några mer eller mindre dunkla friareavsikter. Jag ser bara att en fullkomligt klar orättvisa begås mot landsbygdens folk, och jag tror att det är till nytta för de ledamöter, som representera storstäderna, att något ompröva sina ståndpunkter och rätta till den orättvisan. I längden kommer inte landet att förtjäna på att detta system upprätthålles. Jag representerar visserligen landsbygden i kammaren, men annars torde det vara bekant att jag är bofast här i staden, och skulle jag vara egoistisk borde jag alltså företräda stockholmarnas synpunkter. Moraliskt har ju herr Andersson i Stockholm tydligen ingenting att invända mot att herr Pettersson i Junsele eller Tomelilla faktiskt får betala åtskilligt i straffskatt för att herr Andersson i Stockholm skall ha det litet behagligare än han kunde få om det vore rättvist.

Så te sig faktiskt följderna av denna dyrortsgruppering, och då jag i princip är överens med motionärerna och reservanten om att en utredning härom borde ske, skulle jag alltså vilja frångå vårt eget yrkande, som framställts i motionen nr 382 i andra kammaren, för att yrka bifall till den av herr Hammarlund avgivna reservationen. Jag vill emellertid därvid poängtera, herr talman, att jag icke tror det vara möjligt att, såsom motionärerna ha tänkt sig, helt enkelt slopa dyrortsgraderingen av de bevillningsfria skatteavdragen och alltså flytta ner till ortsgrupp I alla de dyrorter, som för närvarande ligga högre. Det tror jag stöter på praktiskt oöverbärliga svårigheter. Det går inte så enkelt att flytta ner till grupp I hela denna skala, som nu har arbetats in i lönesättningar, hyressättningar och alla möjliga andra ekonomiska förhållanden. Allt detta kan man naturligtvis inte utan vidare ändra bara med ett penn-

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

drag. Men nu föreslås ju en utredning med sikte på att också förändra hela systemet för dyrortsgrupperingen. Om jag således reserverar mig mot tanken att man utan vidare skall kunna lägga skatteförhöjningar på städernas och industriorternas befolkning, såsom motionärerna ha föreslagit, men ansluter mig till den rättvisa princip som man här har velat stadfästa, så torde intet missförstånd kunna uppstå om min faktiska ståndpunkt. Massor av Stockholms lägre inkomsttagare skulle enligt min mening överhuvud taget inte kunna betala någon skatt alls om det bevillningsfria avdraget minskades till samma storlek som för Ortsgrupp I. Det är en utopi att tro att det kan gå så enkelt till. Själva principen vill jag emellertid ansluta mig till då den är riktig, och eftersom det någon gång måste göras något för att åstadkomma den rättvisa, som bondeförbundsrepresentanterna här ha yrkat på, har jag så att säga velat demonstrera min anslutning till tankegången: en rättvis avvägning mellan stad och land.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa reservationer och utan att ansluta mig till åtskilligt av motiveringen få yrka bifall till den av herr Hammarlund avgivna reservationen.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag befinner mig i den angenäma situationen att jag gentemot herr Gustavson kan åberopa den argumentering, som tidigare i debatten har anförts av herr Gustavsons partivän friherre De Geer. Jag är nämligen fullkomligt överens med friherre De Geer om att det skulle vara utomordentligt bra, därest omsättningsskatten kunde avskaffas omedelbart, och jag delar hans förhoppning att det skall finnas möjligheter att inom den närmaste tiden få till stånd en sådan ändring i det statsfinansiella läget, att omsättningsskatten snarast kan avskaffas.

Jag har inte heller någon skiljaktig mening gentemot herr Linderot, när han i mycket starka ordalag fördömer omsättningsskattens principiella orättvisa. Om den saken råder så vitt jag förstår inte någon som helst meningskiljaktighet i denna kammare och överhuvud taget inte i den svenska riksdagen lika litet som hos det svenska folket. Vid det tillfälle då riksdagen nödgades acceptera omsättningsskatten poängterades med mycket stor bestämdhet, att denna skatt innebar en nödfallsåtgärd, som ingalunda var smaklig och som ur sociala synpunkter måste karakteriseras såsom orättvis. Vilka omständigheter som trots detta föranledde riksdagen att biträda förslaget angående omsättningsskatten känner kammaren alltför väl till för att jag här skall behöva orda om den saken.

Herr Gustavson fäste ett visst avseende vid att den motion, som han har väckt, inte innehåller något yrkande om att omsättningsskatten omedelbart skall avskaffas. I motionens kläm hemställes dock »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning, avseende dels att den allmänna omsättningsskatten snarast måtte avvecklas». Så vitt jag förstår kan man inte ur detta motionsyrkande utläsa annat än att riksdagen genom ett bifall till det samma ger uttryck för den uppfattningen, att förhållandena nu ha blivit sådana att omsättningsskatten kan avvecklas. När man alldeles särskilt begär en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan att omsättningsskatten snarast skall avvecklas, måste ju ett sådant yrkande bygga på den uppfattningen att skatten numera kan undvaras. Gällde det bara att upplysa statsrådet och chefen för finansdepartementet om att riksdagen anser att omsättningsskatten snarast bör avvecklas, tillåter jag mig uttala den meningen att en sådan upplysning är onödig. Finansministern svävar säkerligen inte i okunnighet om att det är riksdagens allvarliga önskan, att omsättningsskatten snarast bör avskaffas: med »snarast» menar man då så fort sådana ekonomiska förhållanden ha in-

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
trätt att omsättningsskatten kan tagas bort. Jag tror inte heller att jag missar mig på finansministerns egen inställning till denna fråga om jag säger, att hans personliga uppfattning alldeles säkert är den, att ett avskaffande av omsättningsskatten skall ske så fort förhållandena göra det möjligt. Jag tror inte det är nödvändigt för riksdagen att skriva och påminna finansministern om vad den tidigare har sagt i denna fråga eller att stimulera honom till åtgärder som åtminstone så vitt jag förstår säkerligen ligga helt och hållet i linje med hans egen önskan.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att något belysa innebörden i åtskilligt av det som finns i herr Gustavsons motion. Herr Gustavson, liksom också herr Linderot, åberopade att omsättningsskatten har gett mera än man räknat med och ansåg att särskilt det förhållandet var synnerligen klandervärt. Herr Gustavson skriver i motionen att det icke bör förbises, att genom omsättningsskattens ökning från 200 till 300 miljoner kronor »uttagas av det skattebetungade folket — — — årligen ca 100 milj. kr. mer än som ursprungligen avsetts». Nu är det ju så att även de andra skatterna ge åtskilligt mer än man har avsett. Jag föreställer mig således att man beträffande alla skatter skulle kunna framföra samma klagomål, nämligen att av det skattebetungade folket tyvärr utkräves mera pengar än man har avsett att ta ifrån det. Inga skatter äro populära här i världen, men lyckligtvis ge alla skatter mer än man har beräknat, och det finns därför inte någon anledning att vara mera ledsen över att omsättningsskatten ger mera än över att de direkta skatterna ge mera.

Herr Gustavson har i sin motivering och även i sitt anförande här i kammaren varit mycket angelägen att betona, att hans opposition mot omsättningsskatten i första hand gäller det förhållandet, att denna skatt särskilt hårt drabbar de fattigare barnrika familjerna. Det är således dessa familjers talan herr Gustavson i främsta rummet för. När han då resonerar om på vilket sätt man skall täcka det hål i budgeten, som blir följderna av omsättningsskattens borttagande, skulle man ju ha anledning att vänta sig att denna omtanke om de fattiga barnrika familjerna skulle bestå. Men därvidlag förekommer i motionen en passus av följande lydelse: »Andra besparingar i samband med omsättningsskattens avskaffande kunna företagas i fråga om beslutade utgifter, för vilka som motiv angivits, att ifrågakarande medel avsetts för att motverka omsättningsskattens sociala skadeverkningar.» Så vitt jag förstår menar herr Gustavson därmed åtskilliga av våra sociala subventioner. Han är således beredd att slopa omsättningsskatten därför att detta skulle medföra ett lättande av vissa barnrika fattiga familjers försörjningsbörda, men samtidigt vill han ta bort de sociala subventioner som riksdagen beviljat för att lätta denna försörjningsbörda. Resultatet av den operationen blir ju bara, att man genom omsättningsskattens borttagande lättar försörjningsbördan även för dem som ha råd att betala, medan man i stället på de barnrika fattiga familjerna lägger en extra börda genom att ta bort de sociala subventionerna. Vad det finns för reson i detta förstår jag inte, eftersom man såsom huvudmotiv för omsättningsskattens borttagande anför omsorgen om de fattiga, hårt trängda barnrika familjerna. Jag tycker inte, att detta går riktigt ihop.

Förhållandet är egentligen precis detsamma när det gäller herr Gustavsons argumentering att man genom att sänka de skattefria ortsavdragen ned till för grupp I gällande belopp skall bereda sig möjlighet att täcka hålet i budgeten efter omsättningsskattens borttagande. Jag är fullkomligt ense med herr Gustavson därom, att det nuvarande avdragssystemet inte alls verkar rättvist, därest man avser att därmed åstadkomma en verklig lättnad i familjeförsörjningsbördan. I det hänseendet har jag i annat sammanhang haft tillfälle att så tydligt deklarerat min uppfattning, att det inte kan råda något

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

missförstånd därvidlag. Men genom den operation, som herr Gustavson här vill företaga, uppnår man ju bara att de nuvarande skatteavdragens befolkningspolitiska verkningar bli mindre även där förhållandena äro sådana att dessa avdrag kunna sätta in med full kraft. Herr Gustavson vill ju genom sin ändring i skattegrupperingen åstadkomma ett sådant system att verkningarna även i de fallen skola bli mindre än de för närvarande äro. Det tycker jag inte heller går riktigt ihop med omsorgen om den fattiga barnrika familjen.

Emellertid är detta naturligtvis anmärkningar som kunna diskuteras; man skriver ju åtskilligt i en motion som kanske inte är så särdeles noga övervägt. Det viktigaste i hela detta resonemang beträffande omsättningsskattens borttagande eller bibehållande är naturligtvis frågan om huruvida de finansiella förhållandena äro sådana, att omsättningsskatten för närvarande kan tagas bort. Bevillningsutskottet har för sin del inskränkt sig till att såsom motivering för sitt avslagsyrkande påpeka, att de finansiella skäl, som en gång talade för omsättningsskattens införande, ännu i dag ha kvar hela sin styrka. Det är således ur statsfinansiella synpunkter enligt utskottets mening omöjligt att för närvarande avskaffa omsättningsskatten. Även i det fallet delar jag fullständigt den uppfattning, som friherre De Geer tidigare har givit uttryck åt.

Om man försöker komma underfund med vilka medel motionärerna avse att som ersättning ställa till finansministerns förfogande, måste jag säga att granskningen av deras förslag ger mycket magra resultat. Herr Gustavson har åberopat förslaget att skära ned de skattefria avdragen, men jag vill påpeka att man inte bör göra sig alltför stora förhoppningar om hur mycket pengar detta kan ge — jag skulle tro att det rör sig om alla högst 40 à 50 miljoner kronor i skatter per år. Större äro i varje fall inte de — för att använda uttrycket i herr Gustavsons motion — »mycket avsevärda belopp», som därigenom skulle tillföras statskassan. Det finns vid denna riksdag en motion i ett annat ämne av några bland herr Gustavsons partivänner, som går ut på att skaffa medel till statskassan genom att höja fondstämpeln till det dubbla. I motiveringen till detta yrkande åberopar man också omsättningsskattens 300 miljoner kronor, men därest denna motion skall avse att fylla något av hålen efter omsättningsskatten kan det måhända förtjäna att påpekas, att denna fördubbling av fondstämpelmedlen skulle tillföra statskassan 1 à 2 miljoner kronor. Herr Gustavson har också talat om de sociala subventionerna, men den saken har jag tidigare yttrat mig om.

Då ha herr Linderots partivänner föreslagit en mera radikal åtgärd, som givetvis skulle komma att ge avsevärda belopp. Herr Linderot ansåg ju att det borde vara möjligt att hitta på något annat sätt att få in dessa 300 miljoner kronor, och han påpekade att det finns så många finurliga människor här i landet, som hjälpa finansministern att leta upp de mest omöjliga skattekällor, och att de också borde kunna hitta på något här. Herr Linderots partivänner ha anvisat en utväg, nämligen att man skulle införa en extra förmögenhetsskatt på genomsnittligt 10 procent. Det är givet att en sådan skatt åtminstone det år som den uttages skulle ge mer än tillräckligt med pengar för att fylla hålet efter omsättningsskattens borttagande. Jag tillåter mig interpellera herr Gustavson om huruvida det nu inledda intima samarbetet i denna fråga mellan bondeförbundet och kommunisterna kan tänkas utsträckt ända därhän att bondeförbundet också är berett att acceptera en extra förmögenhetsskatt på 10 procent i stället för omsättningsskatten, därest denna slopas. Är man beredd att gå den vägen, får man som sagt åtminstone det år som den extra förmögenhetsskatten uttages en tillräckligt god ersättning för omsättningsskatten. Men, herr Linderot, om man skall fortsätta att varje år taga

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
10 procent av förmögenheterna, dröjer det inte så länge förrän också den skattekillan har totalt sinat ut.

I övrigt kan jag som sagt inte finna annat än att herr Gustavson i sin motion anvisat mycket otillfredsställande utvägar att täcka de hål i budgeten, som skulle bli följden av omsättningsskattens avskaffande. Det rör sig om ungefär 300 miljoner kronor. I en annan motion har herr Gustavson föreslagit åtgärder, vilkas genomförande skulle belasta statskassan med utgifter på 200 å 250 miljoner kronor. Denna motion avser en omläggning av familjebeskattningen. Om man nu tar bort de 300 miljoner som omsättningsskatten inbringar och dessutom bifaller herr Gustavsons önskemål i fråga om familjebeskattningen, får man ett deficit på 500 miljoner kronor i en budget, som fortfarande laborerar med ett underskott på närmare $1\frac{1}{2}$ miljarder kronor. Hur menar herr Gustavson egentligen att detta skall gå ihop? Är inte detta en alltför grov krok till och med för att fånga valfiskar på? Man brukar ju beskylla finansministern för att han är en överdängare i konsten att trola med siffror. Men om herr Gustavson kan få detta experiment att gå ihop, tror jag att jag vågar påstå, att finansministern har funnit sin överman.

Herr Linderot tog liksom herr Gustavson upp frågan om dyrortsgrupperingen. Jag vill inte på något sätt beskylla herr Linderot för politiskt frieri. Bakom hans indignation mot dyrortsgrupperingen ligger säkert en allvarlig tanke. Herr Linderot kan ju trösta sig med, att den indignationen delar han inte bara med sina partivänner utan även med ett mycket stort flertal av denna kammars ledamöter från andra partier. För att vi emellertid inte nu i onödan skola taga upp en diskussion om dyrortsgrupperingen ens i den inskränkta bemärkelse, vari den beröres av motionärerna, ber jag få erinra kammaren om att hela spørsmålet om skattegrupperingen finnes upptaget i den proposition om förlängning av värnskatten, som Kungl. Maj:t häromdagen avlämnade till riksdagen. Jag antar, att avsikten härmed är att riksdagen skall få tillfälle att i samband med behandlingen av värnsskattepropositionen taga ställning till frågan om en förändring av den nuvarande skattegrupperingen i dyrortshänseende. Vad beträffar dyrortsproblemet i dess helhet, förhåller det sig ju — som herr Linderot säkert vid närmare eftertanke erinrar sig — på det sättet. att frågan i hela sin vidd för närvarande är föremål för utredning av en kommitté, som började sitt arbete på sensommaren och som nu arbetar under högttryck. Jag vill inom parentes säga, att detta problem är omfattande och svårt och att man inte har rätt att vänta några ögonblickliga resultat av den igångsatta utredningen. Jag har velat göra detta påpekande, herr talman, för att om möjligt förhindra att vi i dag få en debatt om dyrortsgrupperingen och sedan om en eller ett par veckor en ny debatt om samma sak. Det är lika bra att skjuta på saken. I dag gäller det ju omsättningsskattens avskaffande, och beträffande den frågan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

I herr Elon Anderssons yttrande instämde herr *Sjödahl*.

Herr Linderot erhöi nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill till utskottets skicklige talesman göra det stilla påpekandet, att den förskräckelse för en extra förmögenhetsskatt som han vill uppväcka inte minst hos bondeförbundets representanter tidigare inte har behärskat riksdagen och inte ens herr Elon Andersson själv. Ty riksdagen har för fyra år sedan beslutat en utredning om införande av en extra förmögenhetsskatt. Den utredning som verkstälts har även visat, att det går att få fram ett par miljarder genom att beskatta förmögenheter på 20 000 kronor och däröver. Jag har velat lämna

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

denna lilla upplysning, för att inte bondeförbundets representanter skola hysa några skräckkänslor för att nu ha kommit i dåligt sällskap. Det ha de inte gjort.

När herr Elon Andersson insinuerar, att vi tänkt oss att man skulle taga tio procent av förmögenheterna varje år, är detta endast att försöka komma ifrån det hela med ett dumt skämt. Vi ha uttryckligen skrivit *extra* förmögenhetsskatt. Det kan också kallas engångsskatt eller liknande. Jag tror att projektet om en extra förmögenhetsskatt är något som även herr Elon Andersson allvarligt bör överväga. Kanske finansministern redan nästa år kommer att sätta litet kött på benen på detta projekt.

Herr Gustavson: Herr talman! Bevillningsutskottets ärade vice ordförande ansåg det tydligen bekvämare att behandla en del andra i år väckta motioner i stället för den som nu föreligger till behandling. Jag kan nog förstå vad han hade för skäl härtill, men jag skall inte ge mig in på några mer eller mindre fria gissningar i det hänseendet. Han läste upp en och en halv rad ur motionens kläm: »*dels* att den allmänna omsättningsskatten snarast måtte avvecklas». Fortsättningen av klämmen lyder: »*dels* att i *samband* härmed dyrortsgraderingen av de bevillningsfria skatteavdragen avskaffas och skatteavdragen lika för alla utgå med för ortsgrupp I nu gällande belopp». Jag tycker, att herr Andersson för fullständighetens skull bort läsa upp även denna del av klämmen. Som jag nämnde i mitt förra anförande har det hållits alldeles tyst om den saken. Ännu i går var det många av riksdagens ledamöter, som inte visste annat än att det gällde att utan vidare beröva statskassan en inkomst av 300 miljoner kronor. Jag kan emellertid inte tro, att bevillningsutskottets ärade vice ordförande kan sväva i okunnighet om motionärernas önskan, att dessa frågor skola tagas upp till behandling i ett sammanhang. Anledningen till att han förtiger saken är naturligtvis den, att han inte vill att kammarens ledamöter skola få reda på mer än som är absolut nödvändigt, innan frågan avgöres.

Herr Andersson säger, att han inte har någon anledning att känna ledsnad över att inkomsterna av omsättningsskatten stiga över de ursprungligen beräknade 200 miljoner kronorna. Han tycker, att man inte behöver vara mera ledsen över det än över att andra skatteinkomster stiga. Är detta rätt resonerat? I fråga om andra skatter gäller ju, att en stegring som har sin grund i ökat skatteunderlag ger vid handen, att det allmänna välståndet ökat. Men när det gäller en skatt, vilken såsom omsättningsskatten utgår på förnödenheter och som fattigt folk och barnrika familjer därför få mest känning av, är det då lika glädjande, att inkomsterna av skatten stiga? Ett sådant resonemang kan jag för min del inte godkänna.

Vidare säger herr Andersson, att motionärerna önska avskaffa de sociala subventionerna. Ja, ett sådant yrkande kan väl inte vara ur vägen, ty det är väl lämpligt att avskaffa *de* sociala subventioner, som staten måste utge för att folk skall kunna betala omsättningsskatten. Det blir väl ingen människa ledsen över. Man bör ju inte ta med den ena handen och ge med den andra. Genom statliga åtgärder fördyras varorna för de breda massorna. Sedan måste staten av skattemedel anslå stora belopp för att dessa folklager skola kunna köpa varorna. En sådan ordning tycker jag inte att vi behöva draga oss för att avskaffa, herr Andersson.

Det glädde mig i viss mån, att herr Andersson var fullt ense med mig om att det nuvarande familjeavdragssystemet vid beskattningen inte i något avseende är rättvist och inte kan försvaras. Jag noterar detta med tacksamhet och hoppas, att bevillningsutskottets ärade vice ordförande skall anlägga samma synpunkter när vi om en längre eller kortare tid komma att behandla dessa frågor i annat

Om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
sammanhang. Det var ju ett vackert erkännande, när han gav mig rätt på denna punkt, och jag håller honom räknig för det.

Vad beträffar frågan om den extra förmögenhetsskatten, har jag inte anledning att nu gå närmare in på den saken. De motionärer, som ifrågasatt en sådan, ha ju en talesman här i kammaren. Jag behöver inte heller svara på herr Anderssons interpellation till mig, om samarbetet med kommunisterna kommer att utveckla sig ytterligare. Jag tror inte, att herr Andersson behöver vara så värst rädd för det. Han kan ju ställa frågan till den motsatta parten och inte till mig.

Jag skall inte upptaga tiden längre. De andra motioner, som herr Andersson tycktes vilja ha behandlade här i dag, skall jag inte gå på. Den dagen och den sorgen kommer nog.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! I fråga om skälen till att man inte nu vågat föreslå avskaffande av omsättningsskatten ber jag att få hänvisa till vad som yttrades av herr De Geer.

Att jag nu begärde ordet var närmast för att säga några ord i anledning av herr Linderots kraftiga inlägg mot dyrortsgrupperingen. Det intressanta med herr Linderots inlägg är inte vad han yttrade, utan det intressanta är, att han nu kommer och säger vad riksdagen för ett år sedan skrev till Kungl. Maj:t. I sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande i frågan — vilket godkändes av riksdagen — förklarades det, att den nuvarande dyrortsgrupperingen icke är tillfredsställande och att ändrade grunder för dyrortsgrupperingen sålunda utan tvivel äro erforderliga. Utskottet hemställde om en ingående utredning av frågan och förklarade, att det ville »starkt understryka vikten av att utredningen snarast igångsättes och bedrives med sådan skyndsamt, att förslag till ny dyrortsgruppering kan framläggas vid 1945 års riksdag». Det uttalades även den uppfattningen, att den av socialstyrelsen verkställda förberedande undersökningen under alla förhållanden tydligt utvisade, att skillnaden mellan billigaste ort och dyraste ort är betydligt mindre nu än tidigare, vilket förhållande borde ytterligare undersökas. Såvitt jag fattade herr Linderot rätt, yttrade han nu precis samma sak fastän i andra ordalag. Kungl. Maj:t har satt i gång med en utredning, som arbetar för högttryck, och efter vad jag kan förstå kan man nu inte göra något annat åt saken än att önska att arbetet bedrives så, att förslag kan läggas fram för 1945 års riksdag.

Vid samma tillfälle sade utskottet ifrån, att denna fråga rör inte endast skattegrupperingen utan även det ännu viktigare och mera omfattande problemet om dyrortsgrupperingen i lönehänseende. Någon ändring i detta avseende lär emellertid ej kunna ske annat än i samband med en löneroglering, ty en minskning av marginalen mellan högsta och lägsta ortsgrupp kommer att gripa in i de nuvarande löneskalorna. Eventuellt kan det bli fråga om ett totalt slopande av dyrortsgrupperingen, och då kan man givetvis inte bibehålla vårt nuvarande lönesystem oförändrat. Allt detta är, såvitt jag förstår, frågor som klarades ut redan i fjol, och eftersom Kungl. Maj:t har hörsammat riksdagens önskan om en utredning, är det svårt att se vad riksdagen nu kan göra åt saken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hammarlund vid betänkandet avgivna

Om avskaffande av den allmänna omsättningskatten. (Forts.) reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustavson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hammarlund* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckta motioner angående åstadkommande vid taxering av jordbruksinkomst av en rättvisare uppskattning av i hushållet förbrukade naturprodukter, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av väckta motioner om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering.

Om skattebefrielse för folkpensionstillägg.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 131 i första kammaren av herr *Mattsson* m. fl. samt nr 201 i andra kammaren av herrar *Mårtensson* och *Johansson* i Öckerö, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till riksdagen om skattebefrielse för pensionstillägg enligt »lagen om folkpensionsförsäkring».

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 131 av herr *Mattsson* m. fl. samt II: 201 av herrar *Mårtensson* och *Johansson* i Öckerö om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Mattsson*: Herr talman! Frågan om skattebefrielse för pensionstillägg prövades av riksdagen senast år 1939. Det kan därför måhända synas opåskallat att nu återigen besvara riksdagen i denna fråga. Att så emellertid skett, beror på att läget enligt motionärernas förmenande ändrats under de senare åren. Innan tilläggspensionerna höjdes, kunde pensionen för tvenne makar i ortsgrupp I knappast komma upp till 600 kronor. Inkomsten blev alltså skattefri. Men numera torde i de flesta fall, då båda makarna leva och ha pension, inkomsten komma över det kommunalt beskattningsbara beloppet. Den förhöjning som sålunda skett har emellertid icke på något sätt medverkat till

Om skattebefrielse för folkpensionstillägg. (Forts.)

att höja folkpensionärernas levnadsstandard. De extra tilläggen ha utbetalats endast såsom kompensation för de fördyrade levnadsomkostnaderna under kris-tiden. Det förefaller åtminstone mig underligt, för att inte säga orimligt, att dessa fattiga människor skola kunna komma i den situationen, att de nöd-gas erlægga skatt för en inkomst, som utgöres av understöd, beviljat av veder-börande myndighet efter behovsprövning. Det är här inte fråga om pensioner i vanlig mening. Folkpensionerna kunna inte jämföras med tjänstepensio-nerna, ty i fråga om dessa sker som bekant inte behovsprövning. De skatte-belopp, som utdebiteras enbart på inkomst av folkpensioner, kunna givetvis inte bli särskilt stora. Men 20—30 kronor är för en folkpensionär ett rätt stort belopp, som kan motsvara en hel månads pension.

Bevillningsutskottet hänvisar i sitt betänkande till vad utskottet yttrade. då frågan behandlades vid 1939 års riksdag. Utskottet förklarade då, att det ur principiell synpunkt funne betänkligt att undantaga en viss kategori med-borgare från skattskyldighet. Denna synpunkt är riktig, om det är fråga om inkomst i vanlig mening, men så är inte förhållandet med tilläggspensionerna. Som jag nyss nämnde, utgå tilläggspensionerna efter prövning ungefär som fattigvårdsunderstöd. Och fattigvårdsunderstöd äro som bekant inte beskatt-ningsbara. För att en person skall kunna erhålla full tilläggspension måste han praktiskt taget sakna inkomst och även i övrigt ha små tillgångar.

Det har även invänts, att det finns människor, som inte uppbära folkpen-sion men som få skatta för en lika låg inkomst. Ja, tyvärr förhåller det sig så, att i vårt land finnas människor, som ha samma låga inkomst som folk-pensionärerna, men åtminstone under nuvarande tidsförhållanden torde dessa utgöra ett fåtal. Det rör sig nog då huvudsakligen om arbetslösa och tillfäl-ligt sjuka. Det är härvid att märka, att när en arbetslös åter kommer i ar-bete, förbättras genast hans inkomst. Men en person som uppnått 67 års ål-der och fått folkpension har ingen möjlighet att åter komma i förvärvsarbete.

I utskottets utlåtande erinras vidare om möjligheten att medgiva skatte-fria avdrag vid ömmande omständigheter. Denna möjlighet torde också be-gagnas i de flesta fall, helt enkelt därför att alla folkpensionärer, som ha tilläggspension, tillhöra gruppen ömmande fall, om jag får använda det ut-trycket. Men härutinnan förfares ganska olika. En del taxeringsnämnder taga med beloppen till beskattning, andra inte. Och det kan befaras — jag hoppas att det inte blir så — att taxeringsnämnderna nu efter tilläggspensionernas höjning skola bli mindre benägna att medgiva avdrag. Det tycks föreligga en viss oklarhet beträffande frågan, huruvida folkpensionstilläggen skola hänföras till skattepliktig intäkt. Vid en undersökning, som verkställdes av bevillningsutskottet år 1939, framgick det, att vederbörande landskamrerare i tre län givit taxeringsnämnderna anvisning om att tilläggspensionerna borde beskattas, medan i övriga län icke lämnats sådana anvisningar. I några fall hade prövningsnämnderna haft frågan under omprövning, och därvid hade in-om fem län tilläggspension förklarats utgöra skattepliktig inkomst, under det att i ett län prövningsnämnden kommit till motsatt uppfattning. När praxis är så skiftande, kunna lätt orättvisor inträffa. Det kan hända, att i ett taxe-ringsdistrikt tagas tilläggspensionerna med, medan i ett annat, kanske intill-liggande, förfarings sättet blir det motsatta.

Jag tycker även för min del, att taxeringsarbetet tynges av den nuvarande ordningen. Gången är ju den, att deklaration först skall avgivas. Om så inte sker, har vederbörande taxeringsnämndsordförande att inforra deklaration. Denna skall sedan granskas av ordföranden, av kronombudet och av det kom-munalvalda ombudet, för att därefter föredragas inför taxeringsnämnden, even-tuellt efter inforrande av ytterligare uppgifter. Taxeringsnämnden skall så

Om skattebefrielse för folkpensionstillägg. (Forts.)

pröva, huruvida extra avdrag skola ske. Om det nu blir så, att avdrag beviljas — och det torde ske i de flesta fall — har ju allt detta arbete varit till ingen nytta.

De skattebelopp, som inflyta till det allmänna genom beskattningen av tilläggspensionerna, torde vara synnerligen små. Men de som få betala drabbas orättvist.

Utskottet framhåller till sist, att det efter den av föregående års riksdag beslutade omorganisationen av taxeringsväsendet torde kunna förväntas, att större likformighet skall vinnas vid tillämpningen av avdragsbestämmelserna. Ja, det är troligt att så blir fallet, och det kan knappast resultera i annat än att beloppen förklaras icke skattepliktiga. Så är ju som jag sade redan fallet på många håll i landet, och man kan inte gärna införa en regel att gälla t. ex. för landsbygden och en att gälla för städerna.

Bevillningsutskottets ställningstagande är måhända förståeligt med hänsyn till att frågan prövades så sent som år 1939. Men motionärerna hade dock väntat, att utskottet på grund av de föreliggande omständigheterna skulle tillstyrka en utredning. Ur allmän synpunkt är det inte någon stor fråga, men för de fattiga pensionärer, som blott ha sin pension att leva på, är frågan stor nog. Jag tycker för min del, att redan det förhållandet, att enligt gällande lag en taxeringsnämnd skall ha möjlighet att påföra skatt för en person, som blott har folkpensionen såsom inkomstkälla, inte är tillfredsställande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Det är otvivelaktigt behagligare och tackammare att tala för denna motion än att tala mot den. Jag är inte desto mindre tvungen att säga några ord med anledning av den ärade motionärens inlägg.

Vid beskattningen har man ju försökt följa den principen, att man inte skall taga hänsyn till varifrån vederbörande fått sin inkomst, utan inkomstens storlek. förmågan att bära skatten eller avsaknaden av denna förmåga, får vara avgörande. Jag tror, att detta alltså är en riktig princip. Genom de indirekta skatterna har man i vissa fall gjort avsteg från denna princip, men det är ju en annan sak. Vi veta alla, att folkpensionärerna ha mycket små inkomster, och vid sidan av dem ha de ofta inte någon privilegierad inkomst. I den lägsta ortsgruppen enligt den i folkpensionshänseende gällande ortsgrupperingen kan en ensamstående pensionär med tilläggspension komma upp till en årlig pension av 495 kronor. Med privilegierad inkomst kan han i vissa fall komma upp till 995 kronor. Två makar kunna utan någon som helst privilegierad inkomst komma upp till 990 kronor. I Stockholm, den högsta dyrorten, kan inkomsten för en ensamstående med tilläggspension gå upp till 765 kronor. Med privilegierad inkomst kan det bli 1 365 kronor. Två makar kunna i denna ortsgrupp enbart genom folkpensionen komma upp till 1 530 kronor. Det är säkert oss alla bekant, att det finnes en hel mängd änkor, vilka inte kommit upp i den ålder, då de äro berättigade till folkpension, men som slita för sitt bröd genom arbete som skurhjälp o. dyl. och inte komma upp till högre inkomst än en del folkpensionärer. Det finnes även vissa manliga befattningshavare, som få ett litet understöd på bortåt 300 kronor, vilket nu emellertid har ökat något. Många personer av dessa kategorier ha inte högre inkomst än 500—700 kronor om året. Det är nog litet underligt, om den som sliter för sina fattiga slantar skall betala skatt för ett belopp, som inte folkpensionären behöver betala för. Jag kan härvidlag inte se någon annan framkomlig väg än att man får medgiva skattebefrielse för alla som inte ha högre inkomst än folkpensionen med tillägg ger. Detta har man emellertid inte vågat sig

Om skattebefrielse för folkpensionstillägg. (Forts.)

på. Det skattefria avdraget som man nu laborerar med och som man på sina håll tycker är för högt — jag erinrar om den nyss hållna debatten — utgör för kommunalskatten i ortsgrupp I 340 kronor, i ortsgrupp II 380 kronor och i den högsta ortsgruppen, ortsgrupp V, 500 kronor. För statsskatten utgör avdraget i lägsta ortsgruppen 600 kronor och i högsta ortsgruppen 760 kronor. Det är ingen som dristat sig till att föreslå, att man skulle höja dessa skattefria avdrag, så att de sammanfalla med det högsta belopp, vartill folkpensionerna utan privilegierad inkomst kunna uppgå.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, inte se, att det ligger någon större rättvisa i att befria pensionärerna från skattskyldighet, under det att man kräver skatt av andra grupper, som leva under lika svåra förhållanden som dessa. Vad som skulle privilegiera pensionärerna vore åldern. Men jag är inte säker på att det skulle anses rättvist, att en änka, som sliter för sitt bröd och tjänar 600—700 kronor om året upp till 60-årsaldern, skall få betala skatt, under det att en 67-årig pensionär inte behöver betala.

Det har här påvisats, att dyrtidstilläggen på folkpensionerna inte medför någon höjning av levnadsstandarden utan blott utgör ett vederlag för den levnadskostnadsfördyring som ägt rum. Men detta gäller för alla som åtnjuta dyrtidstillägg. Det är säkert ytterst få som ha sådana dyrtidstillägg, som svara mot ökningen av levnadskostnaderna. Dyrtidstilläggen bli bara en liten hjälp mot den standardminskning man fått underkasta sig. Och de äro över hela linjen beskattningsbara. Åtminstone ur principiell synpunkt skulle det se konstigt ut, om man skulle befria en viss grupp från skyldigheten att räkna med dyrtidstilläggen såsom beskattningsbara.

Jag måste tyvärr, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan, och detta av det skälet, att ett bifall till motionen skulle innebära en orättvisa inte mot ett fåtal utan mot många, många människor, som leva under besvärligare förhållanden än folkpensionärerna.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Den enda beskattning, som kan komma i fråga, när det gäller folkpensioner, är kommunal beskattning. Därvid bör man emellertid beakta det förhållandet, att ett mycket stort antal av folkpensionärerna måste uppbära fattigvårdsunderstöd eller kommunalt pensionstillägg för att överhuvud taget kunna klara sig. Då uppstår det enligt mitt förmenande ganska underliga förhållandet, att en sådan folkpensionär, som blir beskattad på grund av sin folkpension, ena gången uppbär och utkvitterar ett fattigvårdsbidrag eller kommunalt pensionstillägg och vid ett annat tillfälle får av sina pensionsmedel återbära en del i form av kommunalskatt. Jag tycker, att det är något hårdraget att på grund av vad man vill kalla principiella regler och grunder gå tillväga på ett sådant sätt. Den person, som helt och hållet lever av fattigvårdsunderstöd, blir däremot icke beskattad, även om hans understöd kan vara större än den pensionärs, som enligt taxeringsförordningen kan bli beskattad. Detta är ändå ett principiellt undantag från regeln.

Jag fäster alldeles särskild vikt vid detta, och det är uppenbart, att hade de skattefria avdragen höjts i samma grad som penningvärdet har sjunkit, d. v. s. i samma grad som dyrtidstilläggen för folkpensionärerna ha ökat, hade vi inte kommit dithän, att det numera finns ganska stora möjligheter för att folkpensionärerna bli beskattade. Man skulle visserligen kunna angripa denna sak genom att höja de skattefria avdragen, men motionärerna ha inte velat gå på denna linje, utan trots det vara en lättare framkomlig väg att ge pensionärerna en lindring på föreslaget sätt. En höjning av det bevillningsfria avdraget, som i och för sig kunde vara berättigad med hänsyn till penningvärdets fall, skulle ju beröra skattebetalare i alla befolkningsgrupper och följaktligen vara ett

Om skattebefrielse för folkpensionstillägg. (Forts.)

mycket större ingripande i skatteavseende. Jag beklagar nu, att denna motionärernas avsikt inte har vunnit förståelse, men jag vill ändå förmoda, att framställningen har gjort den nytta, att frågan uppmärksammas av skattemyndigheterna och att den väg, som i alla fall står öppen att genom särskilda avdrag bereda en lättnad för dessa pensionärer, framdeles måtte kunna beträdas.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Vad som senast anförts har ju understrukits i utskottets utlåtande, och gång efter annan har utskottet i liknande frågor gjort uttalanden i den riktningen, att man förväntar, att skattemyndigheterna begagna sig av möjligheten att göra avdrag för ömmande omständigheter.

Det är väl också att hoppas, att den nya taxeringsorganisationen skall fungera på ett mera tillfredsställande sätt än den gamla och att detta i sin mån skall bidra till att taxeringsmyndigheterna komma att begagna den väg, som här hålles öppen. Den föregående talaren erinrade om att fattigvårdsbidragen äro skattefria, men icke folkpensionerna. Visserligen är det den skillnaden, att fattigvårdsbidragen medföra återbetalningsskyldighet, om sådana omständigheter skulle inträffa, att det finns någonting att ta, men det kan man inte behöva fästa sig vid här. Vid tilldelande av fattigvårdsbidrag prövas dock i de individuella fallen, om behov föreligger, och precis samma rätt och möjlighet att pröva finns här. Varför skulle inte då vederbörande myndigheter, lika väl som de pröva fattigvårdsfallen, kunna pröva, huruvida bestämmelsen om avdrag för ömmande omständigheter skall kunna tillämpas, så mycket hellre som man ifrån riksdagens sida gång efter annan har stött på om denna sak. Nu kan man säga, att taxeringsnämnderna i bygderna inte göra detta. Jag svarar då: Välj sådana taxeringsnämnder som följa lag och föreskrifter och begagna sig av förefintliga möjligheter!

Jag har nödgats påpeka detta, herr talman, därför att jag tycker, att man, när man gör jämförelser mellan fattigvårdsmyndigheterna och taxeringsmyndigheterna, bör komma ihåg, att det skulle vara möjligt att inom respektive kommuner i taxeringsnämnderna få personer, som kunde ha samma sinne för de verkliga behoven som de ha, som sitta i fattigvårdsnämnderna och tilldela fattigvårdsunderstöd.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott; och

nr 6, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ersättning till personer, som på grund av bestämmelser i epidemilagen underkastats inskränkning i sitt näringsfång.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen i första kammaren nr 75 av herr *Linderot* och i andra kammaren nr 77 av herrar *Gavelin* och *Karlsson* i Grängesberg samt nr 120 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Senander*, samtliga angående förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare.

I motionerna I: 75 och II: 120, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag om tre veckors semester för samtliga gruvarbetare i »Norr- och Västerbotten» samt för gruvarbetare under jord i övriga delar av landet.

I motionen II: 77 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1942 års semesterkommitté måtte givas i uppdrag att verkställa utredning och framlägga förslag till lagstadgad semester om minst tre veckor för samtliga gruvarbetare i »Lappland» samt för gruvarbetare under jord i övriga delar av landet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1942 års semesterkommitté måtte givas i uppdrag att verkställa omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov;

B. att förevarande motioner, I: 75, II: 77 och II: 120, måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz* samt fröken *Andersson*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå de i ärendet väckta motionerna.

Herr Wistrand: Herr talman! 1938 års semesterlag är en skyddslagstiftning. Den avser att fastställa en minimistandard för semester och har överlämnat åt de enskilda parterna, främst de stora parterna på arbetsmarknaden, att ta de steg, som kunna vara nödvändiga för att i vissa fall fastställa en längre semester. De sakkunniga, som utarbetat semesterlagen, yttrade bl. a. i detta avseende: »Om samhället därför lagstiftar angående rätt för arbetstagarna till semester av viss längd, får denna lagstiftning endast sträcka sig så långt som det kan sägas vara oundgängligen nödvändigt för att ur sociala synpunkter bereda löntagarna erforderlig vila.» I övrigt hänvisade de sakkunniga parterna till att träffa överenskommelser om den ytterligare semester, som kunde anses befogad ur olika synpunkter.

Vid lagstiftningens tillkomst betonades alltså av de sakkunniga, att de tolv dagar som man fastställde som en minimistandard täckte det behov som var ett arbetarskyddsbehov, d. v. s. den princip som låg till grund för lagen. Detta betonades även av socialstyrelsen och, såvitt jag minns, av statsrådet, ja, praktiskt taget från alla håll. Vad därutöver kunde vara påkallat var inte en fråga om arbetarskydd, utan en fråga om arbetsvillkor, som principiellt borde hänvisas till de enskilda uppgörelserna. Och det är ju märkligt nog så, att i hela den motionsflod, som vällde upp i samband med semesterlagstiftningens framläggande, det inte fanns en enda motion, i vilken yrkades, att för någon arbetargrupp skulle fastställas en längre semester. Den huvudmotionär, på vars yrkande andra lagutskottet nu har avgivit sitt utlåtande, herr Verner Karlsson i Grängesberg, framträdde även då med en motion, innefattande en rad yrkan-

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

den i fråga om semesterlagstiftningen, men på denna punkt innehöll den icke något yrkande. Det är således ganska klart, att man hittills på alla håll har ansett det som en självskriven sak, att arbetarskyddssynpunkterna täcktes av minimisemestern.

Och att man gjorde detta är kanske inte så märkvärdigt. Den semesterlagstiftning, som då kom till i landet, var i själva verket mycket vittgående. Den fixerade semestern i en omfattning som efter vad jag tror funnits bara i de skandinaviska länderna och Frankrike. Kort förut, två år innan vår semesterlagstiftning framlades, hade semesterfrågan varit uppe i Genève, varvid det endast med yttersta möda befanns möjligt att överhuvud maka ihop en konvention. Denna gav endast sex dagars semester. När därför, som vi skola minnas, under anslutning från alla politiska partier hos oss, fastställdes en minimisemester av tolv dagar, hade man räknat med att det icke skulle behöva stå alltför mycket strid om semestern i fortsättningen.

Nu har kravet på längre semester åt vissa arbetargrupper — det har närmast talats om gruvarbetare under jord och samtliga gruvarbetare i Norrbotten — kommit upp mycket hastigt, och frågans upptagande har givit utskottet anledning hemställa om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd. Detta innebär helt enkelt ett brott mot de hittillsvarande grundvalarna för semesterlagstiftningen. Och det är ganska märkvärdigt, att denna sak kommer upp så hastigt i år. Det är möjligt, att jag tar fel, men jag kan inte erinra mig, att vi förrän i år sett några motioner med yrkande om ändringar i semesterlagen i fråga om semestertidens längd. Och vad som också är ganska märkvärdigt är, att efter de upplysningar, som jag har inhämtat, inte heller på kollektivavtalens område under lång tid krav framställt på denna punkt. Först vid förra höstens förhandlingar ha yrkanden framställts från arbetarsidan på det område det här närmast gäller, nämligen från gruvarbetarna om en längre semester för arbetarna under jord. Denna sak är så litet behandlad av parterna på arbetsmarknaden, att några bärande skäl icke kunna förebibras, varför den icke skulle få provas inför det forum, varunder den hör.

När andra lagutskottet säger: »Då de förväntningar som vid lagens tillkomst hystes beträffande möjligheten för arbetargrupper med pressande arbete att avtalsvägen uppnå förbättring av semestervillkoren icke torde ha uppfyllts i någon större utsträckning, anser utskottet det angeläget, att en omprövning kommer till stånd beträffande möjligheten och lämpligheten av en differentiering av den lagstadgade semesterns längd med hänsyn till behovet därav», så ter sig detta uttalande egendomligt med tanke på den avgjorda passivitet, som man från arbetarsidan visat just i fråga om möjligheten att på kollektivavtalsvägen få frågan löst. Det har — tvärt emot vad utskottet velat göra gällande — ingenting inträffat, som nödvändiggör att denna fråga bör göras till föremål för lagstiftning, och allra minst finns det anledning att ändra en knäsat viktig princip, så fort spridda motioner av enskilda riksdagsmän uppenbara sig.

Dessutom tillkommer, såsom mina medreservanter och jag ha framhållit i reservationen, en annan praktisk sak. Hur skall det överhuvud taget vara tänkbart att genomföra en slutgiltig och bestående differentiering mellan olika arbetargrupper, så att det rättvist och ovedersägligt fastslås, att den gruppen bör ha en längre semester och den gruppen en kortare semester? Att genomföra den saken kommer att bli ett ytterligt svårt arbete för Kungl. Maj:t och för riksdagen. Det kommer att bli ett arbete, som de inte komma att gå i land med, ty är det någon reglering, som kräver smidighet och hänsynstagande till alla omständigheter, så är det väl fastställandet av om ett arbete fordrar en

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

längre eller kortare semester. Det finns en oändlig massa gränsfall, som inte kunna klaras annat än i den kollektiva eller individuella uppgörelsens former. Att lagstifta härom är att införa ett alldeles för klumpigt instrument på arbetsmarknaden.

Med hänsyn härtill, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av två andra ledamöter i utskottet jämte mig.

Herr **Hage**: Herr talman! Då jag representerar en bygd, för vars arbetare denna fråga är av en viss betydelse, ber jag att få säga några ord, i synnerhet som jag suttit med vid frågans behandling i andra lagutskottet.

Jag vill då först vända mig mot herr Wistrand. Han sade någonting om att de sakkunniga och Kungl. Maj:t ansågo, att man genom minimibestämmelsen om tolv dagars semester hade tillgodosett de sociala synpunkterna i denna fråga. Sedan kunde man överlämna åt fackföreningsuppgörelsen att avväga, om man därutöver skulle kunna komma överens om någon längre semester.

Om man nu tittar på andra lagutskottets utlåtande, finner man emellertid, att på sid. 2 anförts vissa saker, som åtminstone i någon mån motsäga vad herr Wistrand framfört. Där står: »De sakkunniga framhöllo emellertid, att behovet av semester otvivelaktigt vore växlande, beroende på det slags arbete vederbörande hade. Vissa arbetsuppgifter vore mera pressande, och det måste därför i och för sig anses mera behövt för dessa arbetstagare än för andra med en längre tids avkoppling under varje år. Ur sådana synpunkter skulle det vara väl förenligt med en skyddslagstiftnings karaktär att införa en gradering av semesterns längd för olika grupper av arbetstagare. Som exempel å arbetstagare, vilka skulle vara i behov av en längre årlig semester än övriga arbetstagare, kunde nämnas gruvarbetare, vissa grupper av järnbruksarbetare, sjuksköterskor samt i allmänhet arbetstagare med nattjänstgöring.» Slutligen säger man något om att det skulle vara önskligt, att det utfördes en vetenskapligt lagd undersökning om vilka som borde ifrågakomma till längre semester.

Man måste säga, att detta väl ändå är själva utgångspunkten för utskottets ståndpunktstagande i denna fråga. Det är klarlagt, att det finns skäl för att vissa slag av arbetare få en längre semester. Sedan är det ju givet, att man mycket väl kan ordna det också på det sättet, att frågan om hur lång semestern skall vara kan överlämnas åt en uppgörelse mellan arbetsgivar- och arbetstagarparterna, och det kommer väl antagligen att ske någon gång då och då. Men man måste ju här beakta det förhållandet, att frågan om förlängd lagstadgad semester är en arbetarskyddslagstiftningsfråga i vidsträckt bemärkelse och att vi, när det gäller arbetarskydd och överhuvud taget det sociala skyddet för arbetarklassen, i allmänhet ha gått fram på *lagstiftningens* väg och inte överlämnat avgörandet åt *fackföreningarna*. Det senare kan ske i vissa fall, som jag redan har nämnt, men att i större utsträckning överlämna överenskommelserna i fråga om denna sak åt de fackliga parterna medför, såvitt jag förstår, en ganska irrationell lösning av frågan.

Ty om det nu verkligen är på det sättet — vilket ju också har erkänts här förut — att vissa slag av arbetare behöva längre semester, då bör den frågan avgöras på *sakliga* skäl och inte på grundval därav, att det eller det facket har en starkare organisation än andra, ty då blir bedömandet av hela frågan ganska irrationellt. När det gäller arbetarskyddslagstiftning, ha vi därför överhuvud taget gått in för, att sådana här ting måste göras upp på lagstiftningsvägen, och det är också den linje, som utskottet nu går på. Det tycker jag är en rimlig och riktig linje, och den överensstämmer som sagt med de principer, efter vilka vi tidigare lagstiftat, när det gällt frågor av detta slag.

Därutöver vill jag passa på att påpeka, att utskottet här har sagt, att gruv-

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

arbetarna *under jord* främst skola komma i fråga, när det eventuellt skall gälla att lagstifta om en längre semestertid för vissa arbetare. Det är inte mycket att säga om detta. Men som bekant gingo motionerna ut på, att även andra gruvarbetare, speciellt gruvarbetare i Lappland, skulle komma i åtnjutande av denna längre semester, och jag har fattat utskottets förslag på det sättet, att den utredning, som det nu är fråga om att åstadkomma, skall i främsta rummet gälla semesterförhållandena för gruvarbetare under jord men även gruvarbetare ovan jord, när skäl till förlängd semester finnes. Vad särskilt Norrbotten och överhuvud taget övre Norrland beträffar, kan det förtjäna påpekas, att där rådande klimatologiska och andra förhållanden säkerligen utgöra ett starkt skäl för, att de inom dessa områden sysselsatta gruvarbetarna skola erhålla längre semester. En stor del av dessa arbetare ha kommit söderifrån och ha fortfarande sina rötter litet längre söderut i landet. Det tar därför längre tid för dem att — om de under semester vilja besöka sin gamla hemtrakt — resa fram och tillbaka där emellan. Om de skola ha lika lång semester som andra, blir i verkligheten semestertiden för dem låt oss säga tre dygn kortare än för sådana arbetare, som för att komma till sin hemtrakt under semestern inte behöva göra någon lång resa.

Vad särskilt gruvarbetarna i övre Norrland och Lappland beträffar, är det att märka, att de vid det hårda arbetet särskilt uppe på bergsryggarna i Kiirunavaara och Luossavaara i mycket hög grad ådra sig reumatiska åkommor. För en tid sedan behandlades vid ett sammanträde i medicinalstyrelsen, där jag var närvarande, frågan om att åstadkomma en ny sjukstuga i Kiruna. Det påpekades också från alla håll — och det bestreds inte på något sätt — att antalet personer där uppe, som tidigt blevo invalider på grund av reumatiska åkommor, var förhållandevis mycket stort och att detta hade särskilt observerats beträffande gruvarbetarna.

Jag uttalar alltså den förhoppningen, att den föreslagna utredningen skall komma att leda till att icke blott gruvarbetarna *under jord* komma i fråga för denna längre semester utan även gruvarbetarna *ovan jord*, d. v. s. gruvarbetarna i Lappland, såsom framhållits i motionerna, och jag ber att med åberopande av det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Utskottet syftar inte med sin framställning till att komma fram till några nya grundvalar för semesterlagstiftningen.

Den ärade reservanten, herr Wistrand, framhöll visserligen, att den tanke, som utskottet här har utvecklat, strider emot de grundvalar, som hade varit bestämmande för semesterlagstiftningen. Han konstaterade, att det här var fråga om en utpräglad skyddslagstiftning, och från den synpunkten avvisade han tanken på en differentiering.

Herr Hage har redan påpekat, att denna tanke i hela dess vidd varit under övervägande hos de semestersakkunniga, vilka, som herr Hage sade, också då konstaterat, att en sådan differentiering mycket väl skulle överensstämma med lagens karaktär av skyddslagstiftning. Nu menade reservanten, att knappast någon anledning föreligger till att denna fråga ånyo aktualiseras. Enligt utskottets mening föreligger det bestämda anledningar.

Först och främst är det otvivelaktigt så, att det finns vissa arbetsgrupper, som ha en så pressande sysselsättning, att det ur skyddssynpunkt är mycket naturligt att de tillmätas en längre semestertid än andra arbetstagare. Man kan naturligtvis inte göra en differentiering över hela linjen. Det är nog tydligt och klart att den motivering mot en sådan anordning, som de semester-sakkunniga anfört, är gällande ännu i dag, men att det ur ren skyddssynpunkt

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

hos vissa arbetargrupper säkerligen kan föreligga och föreligger ett behov av en längre semestertid, tror jag är odiskutabelt. Det förutsågo ju också de semestersakkunniga, fastän de hänvisade till en lösning av detta spörsmål genom fria överenskommelser mellan parterna.

Om vi således kunna vara överens om att behov här kan föreligga, råda dock olika meningar om huruvida det är lämpligt att söka tillgodose behovet på lagstiftningens väg eller icke. Att det nu kan vara aktuellt att detta spörsmål tas under övervägande från dessa utgångspunkter sammanhänger med att en kommitté med ganska vidsträckta direktiv nu arbetar med en revision av semesterlagen, och att det nog är alldeles säkert att problemet om differentiering då kommer under övervägande.

Utskottet har sett saken så: kommer denna fråga upp, utan att särskilda anvisningar givas om hur den skall tagas upp, torde den komma att ligga i precis samma läge som den gjorde, när semesterlagen genomfördes. Man blir således då stående inför problemet om en differentiering över hela linjen allt efter rekreationsbehovet och de skyddssynpunkter, som kunna anläggas. Utskottet har velat begränsa problemet till det delområde, som utskottet här har anvisat, och det har ansett det vara lämpligt, att riksdagen härvidlag tar ett initiativ, så att de sakkunniga, som nu arbeta med spörsmålet, få sig detta problem förelagt i den av utskottet förordade begränsade omfattningen; således inte en undersökning med tanke på denna allmänna differentiering allt efter behov utan en undersökning, huruvida man inte skulle kunna välja ut vissa arbetargrupper, vilka på grund av arbetsförhållanden alldeles påtagligt äro mer pressade än det stora flertalet andra arbetargrupper.

Herr Wistrand har påpekat, att frågan inte har varit särskilt aktuell hos parterna på arbetsmarknaden; kollektivavtalsförhållandena hade visat detta. Jag tror att den blir aktuell under alla förhållanden, och skulle man kunna undvika de kanske svårartade motsättningar mellan parterna, som man kan misstänka komma att göra sig gällande, genom att på lagstiftningens väg reglera dessa förhållanden, tror jag det är ett samhällsintresse att så sker.

Från dessa utgångspunkter har utskottet ansett det lämpligt, när nu frågan om semesterlagstiftningen är föremål för en revision, att detta spörsmål överväges beträffande det begränsade område, som utskottet här har pekat på, och på grund härav anser jag det särdeles lämpligt, att riksdagen nu gör en hemställan till Kungl. Maj:t, att frågan måtte komma under övervägande från dessa utgångspunkter sedd.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Det har sagts här såväl av utskottets ärade ordförande som av herr Hage, att det otvivelaktigt föreligger behov av längre semester för en del arbetstagare. Ja, visst gör det det. Och det finns även otaliga grupper av arbetstagare, som ha längre semester än tolv dagar och som ha fått denna förlängda semester utan lagstiftningens hjälp — det förekommer inom tryckerifacket och för en mängd andra arbetstagare — och jag skulle tro, att det nog finns många tiotusental sådana, som ha längre semester än semesterlagen föreskriver.

Finns det då någon anledning att frukta, att icke en sådan längre semestertid skall kunna ordnas för alla arbetare, som ha verkliga skäl därför, även utan lagstiftningens hjälp, när man hittills kunnat ordna det så på en hel del områden?

När semesterlagstiftningen kom till, var väl dess grundläggande princip, att alla, som inte genom kollektivavtal eller på annat sätt hade någon som helst semesterledighet ordnad, skulle få en linje i semesterfrågan, som de kun-

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

de hålla sig till. Och när denna semesterlag antogs av kammaren, pågick debatten därom ganska långt in på natten. Jag talade då helt privat med åtskilliga av kammarens ledamöter, tillhörande fackföreningsvärlden. Det framgick därvid, att dessa ansågo det vara nära nog en olycka, att lagförslaget hade kommit fram, och i varje fall menade de, att semesterfrågan för arbetstagare, tillhörande fackföreningar med kollektivavtal, egentligen sköttes mycket bättre inom avtalsrörelsen än om Kungl. Maj:t och kronan skulle lägga sig i den. Och en av dessa riksdagsmän — han tillhör inte längre kammaren — var nästan förargad däröver och ansåg, att det blir mer och mer obehövt med fackföreningarna, vilka till slut bara bli en organisation på papperet, som inte har någon betydelse, och att slutligen också lönesättningen kan komma att göras på lagvägen. Ty det är att märka, att semester bara är en annan form för avlöning och att gränserna däremellan mången gång bli ganska svåra att skönja. Jag skulle tro att alla äro eniga om att det vore olyckligt, om staten skulle lägga sig alltför mycket i avlöningsväsendet på arbetsmarknaden, när det inte rör statens egna anställda.

Eftersom det föreligger ett behov för mången att få längre semester än den lagstadgade, bör man, sade utskottets ordförande, väcka den nu sittande kommitténs uppmärksamhet på denna sak. Jag skulle i stället vilja säga, att det väl inte kan vara av en slump, som statsrådet och chefen för socialdepartementet i sina direktiv till denna kommitté har underlåtit att ta med även detta område angående differentiering av semesterns längd, utan det är väl därför att han inte anser det vara lämpligt att den saken dryftas, som han underlåtit detta. Han har tillkännagivit sin inställning till saken i den proposition, som låg till grund för den nuvarande lagstiftningen. Däri säger statsrådet Möller följande: »Men även bortsett från svårigheten att kunna ena de skiljaktiga meningarna i fråga om det verkliga behovet av semester för olika huvudgrupper av arbetstagare, måste det rent praktiskt vara omöjligt att på ett rättvist sätt differentiera semestern för de mångtaliga befattningar, som förekomma i verkligheten. Av dessa skäl kan jag för min del icke biträda det i vissa yttrandena framställda yrkandet om verkställandet av en undersökning rörande behovet av semester för skilda yrkesgrupper.» Han har alldeles rätt i vad han här säger, och han har så pass rätt, att jag tror att det inte ens är möjligt att, som utskottet föreslår, ta ut vissa huvudgrupper; det är ett subjektivt betraktande, detta att de, som tillhöra en viss huvudgrupp, som vill ha längre semester, själva anse det vara nödvändigt att denna huvudgrupp får längre semester, under det att andra arbetare, som icke tillhöra denna grupp, kanske tycka att det är viktigare att deras egen grupp får längre semester.

Jag undrar om andra lagutskottets majoritet har riktigt tänkt sig in i vad detta kommer att medföra i form av framtida arbete för just samma utskott. Ty om man nu slopar den princip, som man hittills följt i fråga om semesterlagen, och börjar med differentiering på detta område, så är jag säker på att det kommer att bli ett av de tacksammaste områden, som kan uppletas, för att väcka nya förslag för ständigt nya grupper. Vi ha ju redan konstaterat, huru som gruvarbetarna ovan jord genom motionerna konkurrera med gruvarbetarna under jord, som utskottet nämner. Det vore ingen konst att hålla på här rätt länge med att räkna upp andra yrkesgrupper av arbetare, om vilka man med fullt fog kan påstå, att de ha ett i varje fall hälsovådligare, mången gång farligare och till och med i allmänhet mera pressande arbete än gruvarbetarna. Vi ha på andra lagutskottets bord för närvarande under behandling ett lagförslag angående försäkring mot vissa yrkessjukdomar. Av detta förslag framgår att det finns flera tiotal av ämnen, som förorsaka yrkessjukdomar. Alla de arbetare, som i sitt arbete komma i beröring med sådana ämnen

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

som denna föreslagna särskilda lag behandlar, kunna i de flesta fall sägas ha ett farligare arbete och ett arbete, som ur hälsosynpunkt och kanske även ur andra synpunkter motiverar längre semester för dem t. o. m. mer än för gruvarbetarna. Och skall man på detta sätt ta ut olika huvudgrupper av yrken, får man snart en mycket stor del av arbetslivet med i dessa huvudgrupper. Det är möjligt att utskottets majoritet anser, att det inte gör så mycket att utskottet får en permanent droppande arbetsbörda åtminstone för varje år, som slutar på en jämn siffra, men jag tycker att det är onödigt att röra upp sådana saker och skapa så lättfunna tillfällen för att komma med nya uppslag. Någon rörelsefrihet bör det väl finnas på avtalsområdet. Där verkliga motiv för en förlängd semester finnas och där en näring kan bära de därmed förenade kostnaderna, kommer det också att lyckas för vederbörande parter att göra upp om längre semester, såsom redan har skett på många områden.

Att, som utskottet här har gjort, begränsa direktiven genom att säga att man bara skall ta med några av de arbetsområden, där behovet av förlängd semester är mest uppenbart, tror jag inte hjälper. Det är enligt min mening endast en s. k. from önskan. Skulle utredningen utmynna i att vissa grupper skulle anses vara sådana, för vilka detta behov är uppenbart, är gärdet helt och hållet upprivet, och denna fromma önskan kommer då inte att ha något värde alls; det kommer inte att hjälpa att utskottet vid liknande ärendens behandling i framtiden kan hänvisa till vad utskottet en gång sagt, då det uttalat sig i de rätt vaga ordalag, som utskottet här har valt.

Då jag anser att arbetslivet i stort sett bör få sköta sig fritt med sina avtalsuppgörelser, när vi nu ha en bottenlag, som bereder en minimisemester åt alla arbetstagare, och med hänsyn till de praktiska svårigheterna att överhuvud taget ta ställning till de olika krav på semesternas längd, som komma att resas, är jag alldeles övertygad om att det vore lyckligast, att riksdagen icke ginge från sin en gång intagna principiella ståndpunkt i denna fråga. Motionärernas yrkande har enligt min mening kommit fram alltför lättvindigt och lösligt, och jag misstänker att många av de motioner i denna fråga, som under vissa år komma att väckas, därest utskottets förevarande hemställan nu bifalles, komma att bli på samma lösliga sätt godtagna.

Herr Hage: Den föregående ärade talaren har ytterligare understrukt i de synpunkter, som herr Wistrand framförde, nämligen att man kan göra upp dessa frågor avtalsvägen, och den siste talaren sade till och med, att när det finns ekonomiska förutsättningar och i övrigt skäl för en längre semester, bifallas sådana krav från arbetsgiversidan vid avtalsuppgörelserna. Det var åtminstone den ungefärliga tankegången, även om inte de ordalagen användes. Nu föreligga beträffande gruvarbetarna efter mitt sätt att se både de ekonomiska möjligheterna och i övrigt skäl för en längre semester. Men hur har det gått, när man har försökt gå den väg, som de båda talarna rekommenderat? För att få svar på den frågan ber jag att få hänvisa till motionen nr 77 i andra kammaren. Den har väckts av två representanter — herrar Gavelin och Karlsson i Grängesberg — som äro specialister på denna fackför- eningssak, och de förklara följande: »*Utan att lyckas* har arbetarparten i avtalsrörelser efter det semesterlagen tillkommit framfört krav om tre veckors semesterledighet för samtliga gruvarbetare i Norrbotten.» Det är på grundval av den upplysningen, som utskottet har sagt: »Då de förväntningar som vid lagens tillkomst hystes beträffande möjligheten för arbetargrupper med pressande arbete att avtalsvägen uppnå förbättring av semestervillkoren icke torde ha uppfyllts i någon större utsträckning, anser utskottet det angeläget» etc. Den erfarenhet, som vi hitills ha på dessa områden, har alltså givit vid

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

handen, att avtalsvägen i detta fall är ganska svårframkomlig. Jag skulle tro, att det är särskilt dessa skäl som gjort att samtliga representanter i utskottet utom högerrepresentanterna ha velat vara med om en utredning, och för min del är jag alldeles övertygad om att därest denna framställning avslås — vilket jag inte hoppas — kommer man på arbetsgivarsidan att anföra just detta argument vid eventuella förhandlingar. Man kommer att säga, att nu har riksdagen ännu en gång tagit ståndpunkt till denna sak och gått på nejlinjen, och varför skola då arbetsgivarna gå med längre än riksdagen velat vara med om?

Jag skall inskränka mig till detta. Skälen för denna utredning äro så stora, att jag icke har någon anledning att tveka, när det gäller att rösta i denna sak.

Herr Norman: Herr talman! Herr Mannerskantz synes nästan vara övertygad om att detta problem icke går att lösa så som utskottet har ansett att det bör övervägas. Jag tycker att herr Mannerskantz och hans medreservanter från den utgångspunkten gärna skulle se att denna fråga, innan semesterpropositionen framlämnas, komme under debatt på ett helt annat sätt än med anledning av en motion, väckt i anslutning till en sådan proposition, sålunda att vederbörande sakkunniga finge gnugga problemet ordentligt och komma fram till ett negativt resultat, vilket herr Mannerskantz tydligen tror är oundvikligt. Det skulle ju ge herr Mannerskantz en mycket starkare ställning, när detta problem, som han fruktar att det skall göra, i framtiden ideligen dyker upp i andra lagutskottet.

Herr Mannerskantz refererade här ett samtal, som han under diskussionen i kammaren om semesterlagen hade haft med någon fackföreningsman. Jag har inte alls någon anledning att betvivla, att yttrandet fallit så som det här nu har refererats, men om nu så är fallet, tror jag vi i dag kunna konstatera, att det var ett lyckligt beslut, som då fattades. Det är väl i allmänhet så beträffande sådana här sociala skyddsåtgärder, att en stark organisation klarar sig av egen kraft, men lagstiftningen kommer till och hjälper till att lyfta upp de svagare grupperna till samma nivå som den starkare gruppen av egen kraft har lyckats tillkämpa sig. Detta är förmånligt och värdefullt för denna svagare grupp, och jag tror det är särskilt förmånligt ur objektiv samhällsynpunkt. Om vi inte hade fått semesterlagen, då den blev genomförd, så hade vi troligen fått en hel del tråkiga erfarenheter av starka motsättningar mellan parterna på arbetsmarknaden, som vi nu sluppit undan.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr Norman gjorde i överensstämmelse med utskottets tankegång gällande, att man skulle kunna fixera denna utsträckning av semestertiden till några få grupper. Herr Mannerskantz har redan berört vad det vill säga, och jag skulle vilja stryka under, att naturligtvis den ena gruppen efter den andra kommer att göra sina krav gällande. Inte komma gränfallen att i fortsättningen nöja sig med att stå utanför! Det kommer naturligtvis att bli precis som här i dag. Det kommer alltid att finnas folkrepresentanter, vilka liksom herr Hage göra gällande att i varje fall arbetarna i hans valkrets skola ha rätt till längre semester. När lagstiftningen givit sig in på något, som den icke kan behärska, ger man dem fältet fritt.

Men det finns också en annan synpunkt. Tror herr Norman, att om man börjar med att låta lagstiftningen differentiera semestern, det blir några möjligheter till uppgörelse om längre semester på arbetsmarknaden? Nej, det tror jag man kan vara alldeles säker på att det inte blir. Då komma sådana krav att kallsinnigt avvisas. Det kommer att sägas, att nu har lagstiftning-

Om förlängd semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

en tagit hand om saken, och då vill man inte vara med om några eftergifter. Och man har så mycket större anledning till att intaga en sådan ståndpunkt som man kan vara säker på att om man då gjort ett medgivande, som kanske mera på prov, så kommer det att inflyta i lagstiftningen med motivering att det har varit godkänt av parterna. Man kommer att genom ett bifall till utskottets förslag försvåra en smidig övergång till en längre semester i de fall då det kan behövas.

Jag vill också påpeka en annan sak, som inte så mycket berörts i detta sammanhang men som är en av fördelarna med att frågan behandlas på arbetsmarknaden och icke genom lagstiftning. Det är att man då på ett helt annat och lättare sätt följer de ekonomiska förutsättningarna än om man går lagstiftningens väg. Jag tror att den svenska arbetsmarknaden kan sägas vara ganska föredömlig och stå som ett exempel för andra länder i sin förmåga att utan statsmakternas ingripande lösa även ganska intrikata frågor. Varför skall man då behöva förtvivla om att den skall kunna göra det i detta fall?

Herr Hage citerade det uttalande från en motion i andra kammaren, att man har misslyckats på arbetsmarknaden med att lösa dessa frågor. Tydligt har herr Hage inte tillräckligt uppmärksamhet hört på mitt första anförande. Bakgrunden till detta uttalande var uteslutande den omständigheten att man i höstas, sedan semesterlagen varit i kraft i endast sex år, gjorde en framställning om längre semester. Under nuvarande förhållanden, då det råder lönestopp och man ålagts undvika alla produktionsfördyrande åtgärder, kunde den naturligtvis icke tillgodoses. Detta är allt som hänt i denna sak, och det utgör sannerligen inte något bevis för att inte parterna skulle kunna lösa frågor av denna art.

Herr Norman: Herr talman! Som svar på herr Wistrands direkta fråga ber jag att få säga, att jag har ingen bestämd tro om möjligheten att åstadkomma ett resultat i detta avseende. Jag har inte heller någon bestämd tro om hur konsekvenserna i tillämpningen sedan skola visa sig, men jag har ett bestämt önskemål, att detta problem objektivt prövas i samband med den nu pågående utredningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandlingen varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om semester, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår anslagsanvisning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om åtgärder för ett bokföringsmässigt klarläggande av jordbrukets lönsamhet m. m.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 11, av herr *Andersson, Verner*, och herr *Persson*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om åtgärder för ett bokföringsmässigt klarläggande av jordbrukets lönsamhet samt om framläggande för riksdagen av det förslag, som av utredningen kunde betingas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 11 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Andersson, Verner: Herr talman! Jordbruksutskottet har icke velat tillstyrka bifall till den föreliggande motionen, som ju närmast tar sikte på att få representativt klarlagt jordbrukets ekonomiska problem och jordbruksprodukternas framställningskostnad. Jag måste säga, att jag tycker det är underligt, att jordbruksutskottet har visat så ringa intresse för denna fråga, så mycket mer som ju jordbruksutskottet är efter år har att syssla med de säkerligen icke så lätta uppgifterna att avväga det statliga jordbruksstödet och jordbruksprodukternas prissättning och att därvid så långt som möjligt skipa rättvisa mellan de stridiga intressen, mellan producenter och konsumenter, som här alltid göra sig gällande. Det finns så långt jag kunnat finna icke några representativa uppgifter på vad produktionskostnaderna äro för t. ex. mjölk eller spannmål vid jordbruk av olika storleksordningar och växlande produktionsbetingelser. Borde inte dylika kalkyler, grundande sig på ett tillförlitligt bokföringsmaterial, vara av oskattbart värde vid avgörandet av dessa frågor? Jag tror även, och det vill jag understryka, att det skulle vara nyttigt, att man finge klarlagt någon gång, hur många arbetstimmar det kräves för att producera t. ex. 100 liter mjölk eller 100 kilo spannmål eller sockerbeter och hur många timmars övertidsarbete och eventuellt söndagsarbete som kan förekomma i denna produktion. Jag tror detta rent av skulle främja förståelsen mellan konsumenter och producenter.

Nu hänvisar utskottet till lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska undersökningar, men dessa begränsa sig till att undersöka jordbrukets generella lönsamhet, dess räntabilitet o. s. v. Man går inte in på frågan om kostnaden för de olika produkterna, vilket ju är motionens huvudsyfte.

För att resultatet av en produktionskalkyl skall bli så noggrant som möjligt är det naturligtvis nödvändigt, att källmaterialet är så tillförlitligt som det kan åstadkommas. Detta källmaterial måste insamlas och kontrolleras hos de olika företagen, i detta fall ute i gårdarna. Här skulle de i motionen föreslagna bokföringsassistenter få en viktig uppgift att fylla. För jordbrukarna

*Om ett
bokförings-
mässigt klar-
läggande av
jordbrukets
lönsamhet
m. m.*

Om ett bokföringsmässigt klarläggande av jordbrukets lönsamhet m. m.
(Forts.)

själva finns det ju inte utsikter eller någon möjlighet att kunna ägna så mycket tid som det måste krävas för en så detaljerad och omfattande bokföring som det här är fråga om. Här hjälpa därför inga statsbidrag till bokföring vid det mindre jordbruket eller några bokföringskurser per korrespondens, som utskottet rekommenderar. Här erfordras sakkunnig hjälp och biträde för att dessa uppgifter skola kunna genomföras.

Jag ber även att få understryka, att denna fråga borde ha ett betydande allmänt intresse med tanke på att jordbruket under dessa senaste årtionden i så hög grad har blivit en statsreglerad näring. Det måste vara av värde för både konsumenter och producenter att få klarlagt dessa frågor. Med tanke på efterkrigstidens problem, då det väl är att antaga, att motsättningarna mellan konsumenter och producenter komma att skärpas, skulle jag tro att det vore värdefullt ha ett material och en produktionsundersökning av det slag som här vore möjligt åstadkomma.

Herr talman! Jag anser att de i motionen framförda synpunkterna och uppslagen skulle vara värda en närmare undersökning, och jag tillåter mig därför att yrka bifall till motionen.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Den föregående ärade talaren uttryckte till att börja med sin förvåning över det ringa intresse, som utskottet har visat denna motion. Jag kan emellertid försäkra den ärade talaren, att det var ingalunda något ringa intresse i utskottets andra avdelning. Tvärtom ägnade vi denna fråga en mycket lång tid, och det kom ganska klart till synes, att avdelningen hade stora sympatier för de tankegångar som kommit fram i denna motion. För egen del har jag det också.

Men frågan är inte så enkel som motionärerna här tyckas tro. Om det skulle bli någon mening i det resultat, som man här avser att vinna genom försöksringar med ambulerande assistenter, skulle undersökningen naturligtvis omfatta hela vårt land och alla jordbrukare. Motionärerna ha ju i sin motion begärt att få ett klart besked om jordbrukets lönsamhet, men jag misstänker för min del, att om det skulle bli sådana här försöksringar, så skulle inga andra än de som ha det allra sämst ställt gå in i dessa ringar och få sina brukningsdelars inkomster och utgifter belysta. De som ha större och bäriga jordbruk skulle av helt naturliga skäl inte gå med. De vilja inte gärna att andra skola snoka i deras bokföring och undersöka hur det är ställt med deras jordbruk. Det är en av de synpunkter, som gjorde sig gällande på avdelningen.

En annan svårighet var, att det skulle krävas en förfärlig stab av assistenter, som här skulle stå jordbruket till tjänst. Varifrån skulle man taga dem i detta tidsläge? Vem som helst kan ju inte sköta detta; det måste vara sakkunnigt folk på detta område. Det måste vara folk med litet skolning och erfarenhet på området i fråga, om man överhuvud taget skall tänka sig att få fram ett material, som man i fortsättningen skall kunna bygga på för att bedöma jordbrukets lönsamhet eller icke-lönsamhet, och sådant folk kan man inte uppbringa i en handvändning.

Nu är det ju så att lantbruksstyrelsen sedan 1939 haft sådana här undersökningar under kontroll, och de resultat som årligen kommit fram där tala sitt klara språk. De större och bäriga jordbruken äro räntabla; de små däremot äro inte det, bland dem är räntabiliteten på många håll mycket svag. Man behöver för den sakens skull ingen speciell utredning, ty det är ganska klart för alla, att det mindre jordbruket i vida kretsar har det synnerligen illa ställt.

Det är dessa tankegångar, som kommit till synes i avdelningen, och där har man därför kommit till ett resultat om avslag. Vi voro praktiskt taget på samma

Om ett bokföringsmässigt klarläggande av jordbrukets lönsamhet m. m.
(Forts.)

linje allihop, och inte ens någon av motionärernas partivänner har velat anteckna någon reservation i denna fråga. Saken kan nog komma igen, och den kommer nog att bli aktuell, om inte förr så när det en gång kommer fram förslag om obligatorisk bokföringsskyldighet för hela vårt jordbruk, något som jag för min del skulle önska. När den frågan kommer upp, kunna vi nog närmare diskutera de ting som motionärerna här ha fört fram.

För min egen del har jag, som sagt, stora sympatier för de tankegångar, man här framfört, men jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Verner: Herr talman! Då den föregående talaren säger, att denna bokföringskontroll skulle omfatta hela landet, om den skulle bli effektiv och göra den nytta som åsyftas, och att detta skulle kräva en oerhörd stab av bokföringsassistenter för dessa uppgifter, vill jag dock framhålla, att vi motionärer inte alls hade dessa perspektiv för ögonen. Vi säga i stället i motionen: »Det må slutligen framhållas, att föreslagen bokföringskontroll, i varje fall för närvarande, endast genomföres i den utsträckning, som kan vara erforderlig för införskaffandet av material för fastställandet av jordbruksprodukternas framställningskostnad och avvägandet av jordbruksregleringen.» Det är alltså klart sagt ifrån här, att någon dylik omfattning som utskottets talesman velat göra gällande inte har varit avsedd med denna bokföringskontroll.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av kronans fordran å landsfiskalen A. Ryd på grund av eftersatt byggnadsskyldighet m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för C. Axelson från betalningsskyldighet till kronan på grund av fastighetsförvärv; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 3, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Aberopande bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under mars månad 1944.

Stockholm den 23 februari 1944.

Carl Beck-Friis.

Att baron *Carl Beck-Friis* på grund av magsår under mars månad är förhindrad att delta i riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 23 februari 1944.

P. Holmström,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr *Holmström* väckte en motion, nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till försvarsberedskap vid statens järnvägar m. m.

Motionen bordlades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.51 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
